

AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALIALAN TYÖN OSAAMISTARPEET

Jussi Nikander
Eeva Juntunen
Annastiina Holmberg
Minna Tuominen-Thuesen

© Opetushallitus

Raportit ja selvitykset 2017:13

ISBN 978-952-13-6412-9 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Taitto: Grano Oy

www.oph.fi

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	4
TIIVISTELMÄ	6
1 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALIALAN TYÖ – SOSIAALIALAN OSAAMISTARPEIDEN ENNAKOINTIPROSESSI	7
1.1 Ennakointiryhmä	7
1.2 Prosessin vaiheet ja eteneminen	7
2 TOIMIALAN LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	11
2.1 Sote- ja maakuntaudistus	11
3 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄÄN SOSIAALIALAN TYÖHÖN VAIKUTTAVAT MUUTOSVOIMAT	13
4 SKENAARIOT	16
4.1 Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario	16
4.2 Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario	18
4.3 Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario	21
4.4 Hyvinvointiyhteiskunta – yllättävä, villi ja irrotteleva skenaario	24
4.5 Skenaarioiden erityispiirteet	26
5 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALIALAN TYÖN OSAAMISTARPEET TULEVAISUUDESSA	28
5.1 Alan osaamistarpeet skenaarioittain ja osa-alueittain	28
5.2 Alan osaamistarpeet tehtäväryhmittäin	30
5.3 Yhteenveto ennakoitavista osaamistarpeista	35
6 ENNAKOINTIRYHMÄN TUOTTAMIEN OSAAMISTARPEIDEN JA TAUSTA-AINEISTOJEN VERTAILUA	37
8 YHTEENVETO	40
LÄHTEET	42
LIITTEET	43
Liite 1 Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön osaamistarpeiden ennakointiryhmä	43
Liite 2 Ennakointiryhmän tunnistamat osaamistarpeet osa-alueiden, skenaarioiden ja C&Q-osaamiskvalifikaatioiden pääryhmien perusteella ryhmiteltynä	45
Liite 3 Ennakointiryhmän tunnistamat osaamistarpeet tehtäväryhmittäin	54
Liite 4 Osaamistarpeiden huomioiminen eri koulutusasteilla	56

LUKIJALLE

Opetushallitus toteuttaa alakohtaisia ennakointihankkeita, joiden tavoitteena on tuottaa tietoa tulevaisuuden osaamistarpeista kulloinkin ennakoinnin kohteena olevalla alalla. Tuotettua ennakointitietoa voidaan hyödyntää sekä ammatillisen että korkeakoulutuksen sisältöjen kehittämisessä. Tavoitteena on tuottaa tietoa, joka edesauttaa kehittämään koulutusta vastaamaan paremmin tulevaisuuden työelämän tarpeita.

Ennakointityössä hyödynnetään osaamistarpeiden ennakoinnin toimintamallia, joka kehitettiin Opetushallituksen Valtakunnallinen ammatillisten osaamistarpeiden ennakointi (VOSE) -projektissa 1.6.2008–31.5.2012. Projekti toteutettiin Opetushallituksen rahoittamana Euroopan sosiaalirahaston tuella. VOSE-ennakointimalli on ollut koulutustoimikuntien ensisijainen tapa tehdä alakohtaista ennakointityötä. (Taipale-Lehto 2013.)

VOSE osaamistarpeiden ennakointimallilla on vuosien 2010–2016 aikana toteutettu kymmenen hanketta:

- kiinteistö- ja rakentamisala (2010–11)
- lasten päivähoito ja perhetyö (2011)
- matkailu- ja ravitsemisala (2011–12)
- graafinen teollisuus (2013)
- vanhuspalvelut (2013)
- peliteollisuus (2014–15)
- vähittäiskauppa (2015)
- ruokaketju (2015)
- energia-ala (2016)
- metsäala (2016).

Osaamistarveraportit ovat luettavissa Opetushallituksen verkkosivuilla www.oph.fi.

Ennakointityön aikajänne on 10–15 vuotta tulevaisuuteen. Tavoitteena on työstää ennakoitavan alan osaamistarpeita skenaario- ja muita ryhmätyömenetelmiä hyödyntäen.

Osaamistarpeiden ennakointi perustuu kulloinkin ennakoitavaa alaa monipuolisesti edustavan ennakointiryhmän työskentelyyn. Ennakointiryhmän jäsenet edustavat laaja-alaisesti muun muassa koulutustoimikuntia, ammattiyhdistysliikettä ja alan koulutusta tarjoavia oppilaitoksia.

Osaamistarpeiden ennakoinnin toimintamalli sisältää pääsääntöisesti seuraavat vaiheet:

1. Ennakoitavan alan rajaaminen ja ennakointiryhmän kokoaminen
2. Taustaselvityksen laatiminen ennakoitavasta alasta
3. Alan tulevaisuuden osaamistarpeisiin vaikuttavien keskeisten muutosvoimien määrittely
4. Vaihtoehtoisten skenaarioiden laadinta tulevaisuustaulukkomenetelmää hyödyntäen
5. Osaamistarpeiden ja koulutuksen kehittämis ehdotusten johtaminen skenaarioista
6. Raportointi ja tiedon levittäminen.

Ennakointiryhmän työskentely perustuu työpajoissa VOSE-prosessin mukaisesti käsitelyihin teemoihin. Tässä julkaisussa on raportoitu aikuisten parissa tehtävää sosiaalialan työtä ennakoineen ryhmän tuottamat tulokset. Tuloksia tarkasteltaessa on syytä huomioida, että ne eivät ole Opetushallituksen kannanotto, vaan ennakointiryhmän työskentelyn tulos.

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn ennakointihanke alkoi syksyllä 2016. Prosessi ajoittuu hetkeen, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen lainvalmistelu on kesken, ja yhteiskunnallinen keskustelu aiheen ympärillä on vilkasta. Lainvalmistelun edessä oletukset tulevasta palvelujärjestelmästä ja toimijoiden rooleista vaihtuvat nopeasti. Sosiaalialan toimijoiden huoli sote- ja maakuntareformin terveydenhuollollisesta painotuksesta huomioitiin myös ennakointiryhmän keskusteluissa.

Osaamistarpeiden ennakointiprosessissa ei käsitelty erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta. Ennakointiprosessin päätöskokouksessa maaliskuun lopulla 2017 arvioitiin, että sote- ja maakuntaudistuksen valmistelu on vaikuttanut oleellisesti ennakointiryhmän työskentelyyn. Tulevan palvelurakenteen ja erityisesti valinnanvapausjärjestelmän toteutuksen todettiin olevan alan osaamistarpeisiin eniten vaikuttava tekijä, ja reformin valmistelun ollessa edelleen kesken, osaamistarpeiden ennakointi on ollut erityisen vaikeaa. Työpajoissa käsiteltyjen skenaarioiden ja osaamistarpeiden muistutettiin perustuvan juuri sen hetkiseen käsitykseen tulevista palvelurakenteista.

Ennakointiprosessin omistaa Opetushallitus, ja sen toteutti asiantuntijayhteisö KPMG Oy Ab (myöhemmin KPMG).

TIIVISTELMÄ

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osaamistarpeiden ennakointi toteutettiin Opetushallituksen omistaman VOSE-ennakointimallin mukaisesti syyskuun 2016 ja huhtikuun 2017 välillä. Osaamistarpeiden ennakointi kohdistui sosiaalialan ehkäisevään ja korjaavaan työhön, jonka pääasiallisena kohderyhmänä on työikäinen väestö. Ennakointiprosessi perustui tulevaisuusskenaariotyöskentelyyn, joka toteutettiin ennakointiryhmän yhteisillä työpajoilla.

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osaamistarpeiden ennakointiprosessi ajoittui hetkeen, jolloin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus ja maakuntauudistus olivat vireillä. Prosessin aikana luonnos sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännöstä annettiin lausunnoille, ja valinnanvapauskokeilut käynnistyivät viidellä alueella. Yhteiskunnallinen keskustelu palvelujärjestelmän tulevaisuudesta kävi kiivaana, ja epävarmuus tulevista rakenteista vaikutti myös ennakointiryhmän työskentelyyn.

Ennakointiryhmä näki aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn muotoutuvan tulevaisuudessa monialaista yhteistyötä edellyttäväksi verkostomaiseksi työksi, jossa kansalaisten hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan yhtäältä kohtaamisen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen keinoilla ja toisaalta vaikuttamalla palvelujärjestelmän kehittymiseen hyvinvointia edistäväksi ja turvallisuutta luovaksi rakenteeksi. Yleisiä aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osaamistarpeita ovat vuorovaikutuksen ja kohtaamisen osaaminen sekä sosiaalialan arvoperustan omaksuminen. Lisäksi alan tehtävissä tarvitaan kykyä ymmärtää palvelujärjestelmää ja yhteiskuntarakenteita.

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn painotukset ohjautuvat korjaavasta työstä ongelmia ehkäisevään ja hyvinvointia edistävään työhön. Ehkäisevän työn merkityksen korostuminen asettaa uusia osaamistarpeita ammatillisten rajojen tunnistamiselle ja toisiaan täydentävien ammattikuntien yhteen liittäväälle verkostotyölle. Muiden hyvinvointia edistävien alojen, kuten liikunnan ja kulttuurin, mahdollisuuksien oivaltaminen sosiaalialan asiakasprosesseissa nähtiin tärkeänä verkosto-osaamisen alueena.

Tulevaisuudessa digitalisaatio muokkaa alan työtä ohjaamalla osan kohtaamistyöstä sosiaaliseen mediaan ja tietoverkkoihin. Sähköistyminen lisää myös tietovirtoja, mikä mahdollistaa osaltaan ratkaisuvaihtoehtojen etsimisen laajempiin tietomassoihin perustuen. Tiedon käsittelyn ja luokittelun osaaminen korostuu, ja samalla ymmärrettävän viestinnän toteuttamiseen kohdistuu uusia osaamistarpeita. Selkeäkielisen viranomaisviestinnän taitoja ja sosiaalialan työn imagoviestinnän osaamista tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän asiakkaiden oikeusturvan ja palveluiden laadun takaamiseksi sekä alan arvostuksen lisäämiseksi.

1 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄ SOSIAALIALAN TYÖ – SOSIAALIALAN OSAAMISTARPEIDEN ENNAKOINTIPROSESSI

1.1 Ennakointiryhmä

Ennakoinnin varsinaista työskentelyä ja sisällöntuotantoa varten perustettiin ennakointiryhmä. Ryhmän ytimen muodosti aikuisten parissa tehtävään sosiaalialan työhön keskeisesti kytkeytyvä sosiaalialan koulutustoimikunta. Tämän lisäksi työskentelyyn osallistui edustajia neljästä muusta koulutustoimikunnasta. Nämä koulutustoimikunnat ovat terveystieteen koulutustoimikunta, opetus-, ohjaus- ja kasvatusalan koulutustoimikunta, tekstiili- ja vaatetusalan koulutustoimikunta sekä kuntoutus- ja liikunta-alan koulutustoimikunta. Hankkeeseen ilmoittautui 50 henkilöä, joista 13 edusti koulutustoimikuntia.

Ennakointiryhmän enemmistö koostui koulutustoimikuntajärjestelmän ulkopuolisista asiantuntijoista. Mukana oli edustajia sosiaalialan osaamiskeskuksista, yrityksistä, säätiöistä, työnantaja- ja yrittäjäjärjestöistä, työntekijäjärjestöistä ja alan koulutusta tarjoavista oppilaitoksista (ammattillisista oppilaitoksista, ammattikorkeakouluista ja yliopistoista) sekä Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksesta. Ennakointiryhmän kokoonpano ilmenee raportin liitteestä 1.

1.2 Prosessin vaiheet ja eteneminen

Ennen työskentelyn aloittamista ja ennakointiryhmän kokoamista oli täsmennettävä ennakoinnin kohde. Sosiaalialalla on aiemmin toteutettu kaksi ennakointihanketta, vanhustyön osaamistarpeiden ennakointi sekä lasten päivähoitoon ja perhetyöhön kohdistunut ennakointihanke. Työikäiselle väestölle kohdennettujen sosiaalipalvelujen osaamistarpeita ei aiemmissa prosesseissa ollut ennakoitu, joten työskentely kohdennettiin aikuisten parissa tehtävään sosiaalialan työhön. Ennakoitavan alan rajauksessa hyödynnettiin myös Tilastokeskuksen toimialaluokittelua.

Ennakoinnin kohdetta tarkennettiin yhdessä ennakointiryhmän kanssa ensimmäisessä työpajassa. Ikäryhmäperusteinen rajausta koettiin hankalaksi ja sen nähtiin olevan osittain ristiriidassa sosiaalialan ihmislähtöisen lähestymistavan kanssa. Ennakointiryhmä koki aikuisväestön ja esimerkiksi lapsiperheiden vanhempien välisen rajanvedon olevan vaikeaa.

Osaamistarpeiden ennakoinnin kohde määriteltiin tässä hankkeessa seuraavasti:

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ

”Aikuisten parissa tehtävällä sosiaalialan työllä tarkoitetaan sosiaalialan ehkäisevää ja korjaavaa työtä, jonka pääasiallisena asiakasryhmänä on työikäinen väestö. Tarkastelussa huomioidaan ehkäisevän ja elämänhallintaa tukevan sosiaalialan työn osaaminen sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa tarvittava osaaminen.”

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn ennakointiprosessi käynnistyi aloituskokouksella 14.9.2016 ja jatkui suunnittelukokouksella 6.10.2016. Kokouksissa käytiin läpi ennakointiprosessi, ennakointiryhmän tehtävät ja hankkeen käytännön järjestelyt, Opetushallituksen ja KPMG:n välinen työnjako sekä ryhmän ennakointiprosessille asettamat toiveet ja odotukset.

Ennakointiryhmä kokoontui ensimmäiseen ennakointityöpajaan 24.11.2016. Työpajan alussa ryhmälle esiteltiin hankkeen eteneminen, tavoitteet ja työskentelytavat. Työpajan pohjustukseksi Jukka Vepsäläinen Opetushallituksesta esitteli tulevaisuusikkunoita, signaaleja, trendejä ja megatrendejä. Sosiaalialan tulevaisuuden trendejä ja aikuissosiaalityön osaamista aina 2030-luvulle pohti Tarja Kauppila, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISOsta. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn taustaselvityksen (Nikander 2016) luonnoksen esitteli Jussi Nikander KPMG:ltä.

Työpajassa osallistujat määrittivät sekä yksilötöyönä että ryhmissä aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn kannalta keskeisimpiä tulevaisuuden muutostekijöitä. Viitekehyksenä hyödynnettiin niin sanottua PESTE-A-menetelmää niin, että työskentelyssä huomioitiin niin poliittiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen, teknologiseen, ekologiseen kuin arvönäkökulmaan-kin liittyviä muutostekijöitä. Seuraavassa vaiheessa muutostekijöitä karsittiin arvottamalla ne tärkeysjärjestykseen varmuuden ja merkittävyyden perusteella. Lopuksi joukosta valittiin kaikkein keskeisimmät muutostekijät jatkotyön pohjaksi.

Toinen työpaja järjestettiin 8.12.2016. Siinä täsmennettiin ja täydennettiin ensimmäisessä työpajassa käsiteltyjä muutostekijöitä. Ennakointityöpajassa kuultiin kaksi esitystä. Heikki Hiilamo Helsingin yliopistosta käsittelee esityksessään yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja arvioi niiden vaikutuksia aikuissosiaalityöhön. Tasa-arvoa ja sen merkitystä sosiaalityössä pohti Sinikka Mustakallio, WoM World of Management Oy:stä.

Kun muutostekijät oli saatu lopulliseen muotoonsa, aloitettiin skenaarioiden rakentaminen. Tässä työssä hyödynnettiin niin sanottua tulevaisuustaulukko-menetelmää. Skenaariot olivat

- business as usual (BAU)
- toivottava skenaario, voimakkaan kasvun tai alan kukoistuksen skenaario
- ei-toivottava skenaario, alan taantumisen skenaario
- yllättävä, villi tai irrotteleva skenaario.

Seuraavaksi hahmoteltiin kutakin skenaariota kuvaavia tarinoita asiakastyypien avulla. Työskentelyssä ideoitiin asiakastyyppejä, valittiin niistä keskeisimmät ja kuvattiin niiden ominaisuudet skenaarioittain. Työn tulokset esiteltiin lopuksi muulle ryhmälle.

Ensimmäisen työpajan jälkeen lähetettiin rajapintakysely koulutustoimikunnille. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä heidän edustamansa alan ja aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn rajapinnoille syntyvistä osaamisista. Tavoitteena oli esitellä kyselyn tulokset toisessa työpajassa, mutta vähäisen vastausmäärän vuoksi vastausaikaa pidennettiin ja tulokset esiteltiin kolmannessa työpajassa 17.1.2017.

ENNAKOINTIRYHMÄN TYÖSKENTELYÄ.

Kolmannessa työpajassa 17.1.2017 täydennettiin ja tarkennettiin skenaarioita, määriteltiin alan osa-alueet sekä määriteltiin ja luokiteltiin osaamisia skenaarioittain. Seuraavaksi täydennettiin skenaarioiden asiakastyyppejä ja tunnistettiin kunkin tulevaisuuskuvan erityispiirteet. Ryhmät nimesivät skenaariot seuraavasti:

- BAU: Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu
- Toivottava skenaario: Elämisen sietämätön keveys
- Ei-toivottava skenaario: Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä
- Yllättävä, villi ja irrotteleva skenaario: Hyvinvointiyhteiskunta.

Kolmannen työpajan tarkoituksena oli tuottaa alan tulevaisuuden osaamistarpeita mahdollisimman monipuolisesti. Lopputulokseksi saatiin osaamistarpeita, jotka ovat toimialariippumattomia ja liittyvät

- toimialalla tuotettaviin tuotteisiin ja/tai palveluihin
- liiketoimintaosaamiseen, hallinto- ja talousosaamisen
- asiakkuuteen ja asiakassuhteiden hallintaan
- työyhteisöosaamiseen
- henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja asenteisiin
- tutkimus- ja kehitysosaamiseen sekä
- tieteelliseen osaamiseen.

Viitekehyksenä käytettiin Taina Hanhisen väitöskirjassa (2010) esitettyä dynaamista osaamiskvalifikaatioluokittelua.

Neljännessä ennakointityöpajassa 14.2.2017 kuultiin Tuija Åstedtin, Helsingin Diakonissalaitos, esitys tulevaisuuden osaamistarpeista palvelujen kehittämisen näkökulmasta. Työpajan tavoitteena oli osaamistarpeiden työstäminen tehtävä- ja ammattiryhmittäin sekä niiden

tarkentaminen ja konkretisointi. Ryhmät tekivät ehdotuksia tehtäväryhmiksi ja niistä valittiin kymmenen, joiden osaamistarpeita ryhmät työstivät. Lisäksi keskusteltiin ja ideoitiin koulutuksen kehittämistä eri koulutusasteilla.

Osaamistarpeiden ennakointiprosessin päätteeksi toteutettiin viides työpaja, jossa käsiteltiin osaamistarpeita eri koulutustasoilla. Työpajan tavoitteena oli laatia kehittämistoimenpiteitä, joilla ennakointiprosessissa tunnistettuihin osaamistarpeisiin voidaan vastata eri koulutusasteilla. Viidennen työpajan kulku ja tulokset on kuvattu liitteessä 4.

2 TOIMIALAN LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Kuntien on järjestettävä sosiaalityön palvelut kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan (Sosiaalihuoltolaki). Sosiaalialan toimintaympäristö on siten julkishallintopainotteinen, ja alan työ on vahvasti viranomaisten säätelemää. Alan tyypillisimmille ammattiteille (sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja lähihoitajat) on asetettu kelpoisuusvaatimukset.

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ on käynnissä olevan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen johdosta muutostilassa, ja alan organisoitumisessa on suuria epävarmuustekijöitä. Suurten yritysten näkyvyys toimialalla on lisääntynyt, ja palveluntuotanto on siirtynyt kuntien omasta palvelutuotannosta ostopalveluiden suuntaan. Meneillään olevan rakenneuudistuksen johdosta ala näyttäisi kokonaisuudessaan muuttuvan siten, että palveluiden tuottamisen vastuu jakautuu jatkossa tasaisemmin julkisen sektorin ja yksityisten palveluntuottajien kesken. (STM 2016)

Järjestöjen rooli kehittämishankkeiden toteuttajana ja osittain palveluntuottajina jatkuu edelleen. Palveluiden järjestäjien ja hankerahoittajien odotukset hankkeiden tuloksellisuudesta tulevat todennäköisesti kasvamaan, mikä lisää asiantuntijaosaamisen tarvetta myös järjestöissä. Järjestöjen rooli palveluntuottajina ja siihen liittyvien osaamistarpeiden tulevaisuus ratkeaa ainakin osittain vasta sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen, ja erityisesti valinnanvapautteen liittyvien kokeiluhankkeiden tulosten perusteella tehtävien ratkaisujen myötä (Brommels ym. 2016; STM 2016).

Riippumatta alan rakenteiden tulevaisuudesta, sosiaalialan työtehtävät tulevat olemaan suurelta osin asiantuntijatyötä. Asiakastyön työtehtävät sisältävät tapauskohtaista harkintaa ja edellyttävät työntekijöiltä laajaa ymmärrystä sosiaalisten ongelmien syistä ja seurauksista, ammatillisista uutta luovaa näkemystä ongelmien ratkaisukeinoihin sekä empaattista suhtautumista asiakkaiden kokemuksiin ongelmiin. Asiakkaiden elämäntilanteiden kytkeytyessä monenlaisiin elämän osa-alueisiin myös viranomaisverkostojen tuntemus ja verkostojen hyödyntämisen taidot ovat keskeisessä asemassa alan työtehtävissä.

2.1 Sote- ja maakuntaudistus

Sote- ja maakuntaudistuksessa uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus. Uudistuksen tarkoituksena on tarjota ihmisille nykyistä yhdenvertaisempia palveluja, vähentää hyvinvointi- ja terveyseroja sekä hillitä kustannusten kasvua. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2019. Kuntien vastuulla olevat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyvät maakuntien järjestettäväksi. Ehkäisevän työn järjestämisvastuu säilyy edelleen kunnilla. Sote- ja maakuntaudistus sekä siihen olennaisesti liittyvä valinnanvapauslainsäädännön kehitystyö muuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää merkittävästi riippumatta siitä, mitkä uudistuksen yksityiskohdat tulevat lopulta olemaan. (alueudistus.fi 2017)

Osaamistarveraportin kirjoittaminen sijoittuu ajankohtaan, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen valmistelu on kesken. Kuntien ja maakuntien välisen työnjaon periaatteista on sovittu, mutta palveluiden ohjausjärjestelmien toteutustapa on edelleen auki. Keskusteluissa reformin aikataulua pidetään haasteellisena. Uudistuksen terveydenhuolto-

painotteisuutta on kritisoitu voimakkaasti, ja uudistuksen on pelätty johtavan hyvinvoinnin polarisaation kiihtymiseen edelleen. Erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien palveluiden turvaamisen on arvioitu jäävän liian vähälle huomiolle. Valinnanvapauskokeilut on aloitettu viidellä alueella (Hyvinkään kaupungin johtama Keski-Uudenmaan kuntien konsortio, Hämeenlinna, Jyväskylä, Tampere ja Ylä-Savon sote). Kokeilujen tehtävänä on tuottaa tietoa lainsäädännön valmisteluun. Luonnos sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännöksi on lausuntokierroksella, ja aiheen tiimoilta käydään vilkasta yhteiskunnallista keskustelua, jota kevään 2017 kunnallisvaalit kiihdyttävät. (alueuudistus.fi 2017)

Uudistuksen terveydenhuoltopainotteisuus ja pelko hyvinvointierojen kasvamisesta oli myös sosiaalialan osaamistarpeiden ennakointiryhmän työskentelyä ohjaava huoli. Epävarmuus lähipalveluiden säilymisestä ja palvelujärjestelmän aukottomuuden turvaamisen keinoista heijastuivat ennakointiryhmän työskentelyyn. Sosiaalialan eettisten periaatteiden mukainen heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien puolustaminen näkyi ennakointiryhmän työskentelyssä arvo-osaamisen vaatimuksen esiin nostamisena. Lisäksi ryhmä keskusteli paljon palvelujärjestelmän vaikuttavuudesta ja rakenteellisen sosiaalityön tärkeydestä.

3 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALIALAN TYÖHÖN VAIKUTTAVAT MUUTOSVOIMAT

Skenaariotyön pohjaksi ennakointiryhmä pohti aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osaamistarpeisiin tulevaisuudessa vaikuttavia muutostekijöitä. Muutostekijöillä tarkoitettiin tässä yhteydessä merkittäviä asioita tai tekijöitä, jotka voivat käynnistää jonkin tapahtumaketjun tai yksittäisen ison tapahtuman ennakoitavalla aikavälillä ja antaa sille kehityssuunnan. Muutostekijä voi olla yksittäinen seikka, mutta yleensä se sisältää useita muitakin tekijöitä. Muutostekijän synonyyminä saatetaan joskus käyttää myös ilmaisuja muutosvoima, muutosa-juri, driveri, draiveri tai driving force. Tavoitteena oli löytää skenaariotyön pohjaksi poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia, teknologisia, ekologisia ja arvoihin liittyviä muutostekijöitä.

Skenaarioiden keskeisimmiksi muutostekijöiksi ennakointiryhmä valitsi seuraavat:

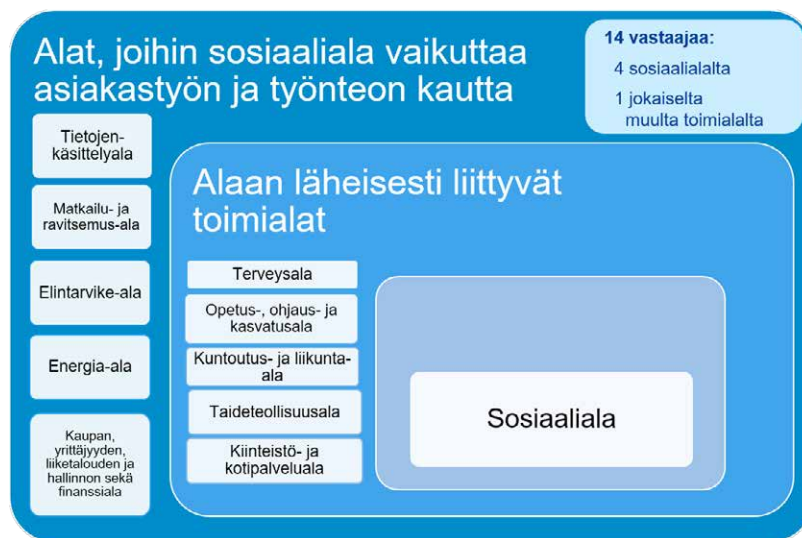
Valitut muutostekijät	
1	Moni- – elämäntapaisuus – kulttuurisuus – ikäisyys – arvoisuus
2	Hyvinvointipolitiikan ja -mallin muutos – Konkreettinen malli – Yksilöllisyys/yhteisöllisyys – Globalisaatio
3	Polarisaatio – Totuuden suhteellisuus – Riskienhallinta (esim. ääriliikkeet) – Luokkaerot (mm. medialukutaidon puute, huono koulutus) – Alueellinen polarisaatio – Eriarvoisuus – Protektionismi
4	Digitalisaatio – Datan käsittely – Teknologia – Kyky ja osaaminen käyttää teknologiaa – Palveluiden kehittäminen
5	Asiakkuus – Velvollisuudet ja oikeudet – Vastuu omasta hyvinvoinnista ja terveydestä – Etsivä sosiaalityö – Osallisuus
6	Työn arvostuksen muutos – Työ ja toimeentulo irtaantuvat toisistaan
7	Tiedon merkitys – Päätöksenteossa – Näyttöön/ tutkimukseen perustuva
8	Uudistuva ammatillisuus – Työnteon mallit ja tavat

Skenaarioiden rikastamiseksi ennakointityössä tarkastellaan myös asiakasnäkökulmaa. Ennakointiryhmä valitsi seuraavat asiakastyypit sisällytettäväksi skenaarioihin:

- paljon tukea (sote-palveluja) tarvitsevat,
- yllättäviin elämäkriiseihin joutuneet,
- osatyökykyiset ja
- institutionaalinen asiakas- tai toimijaryhmä. Ennakointiryhmä valitsi tällaisiksi organisaatiotoimijoiksi Kelan, työllistämistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) ja maakunnan.

Seuraavassa vaiheessa käyttöön otettiin niin sanottu tulevaisuustaulukkotekniikka, jonka avulla laadittiin skenaariot. Päämääränä oli muodostaa neljä skenaariota, joista yksi kuvaa aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn kannalta nykyisen kehityksen jatkumoa (business as usual, BAU), toinen toivottavaa kehitystä, kolmas ei-toivottavaa kehitystä ja neljäs yllättävää tulevaisuutta. Tulevaisuustaulukkotekniikassa edellä mainituille muutostekijöille määriteltiin kunkin skenaarion mukainen tila. Aikaperspektiivinä oli 10–15 vuotta nykyhetkestä eteenpäin tulevaisuuteen. Skenaariot on esitetty luvussa 4.

Ennakointiryhmän työskentelyn tueksi ja skenaariotyöskentelyä täydentämään toteutettiin niin sanottu rajapintakysely, jonka tavoitteena oli selvittää, mitä lisäarvoa aikuisten parissa tehtävällä sosiaalialan työllä on muille toimialoille sekä miten muut toimialat vaikuttavat aikuisille suunnattuihin sosiaalialan palveluihin ja osaamistarpeisiin. Kysely lähetettiin kaikille koulutustoimikunnille ja se oli avoinna 29.11.2016–12.1.2017. Kyselyyn vastasi 14 henkilöä 11:ltä eri alalta. Vastauksista ei voi tehdä laajempia tulkintoja.

RAJAPINTAKYSELYYN VASTANNEET KOULUTUSTOIMIKUNNAT.

Rajapintakyselyn kysymykset olivat:

1. Mitä lisäarvoa sosiaalityön, erityisesti työikäiselle väestölle suunnatun työn, osaaminen tuo edustamallesi toimialalle?
2. Miten edustamasi toimiala vaikuttaa sosiaalityön, erityisesti työikäiselle väestölle suunnatun työn osaamistarpeisiin?
3. Mitä rajapintoja tai mahdollisuuksia tunnistat edustamasi toimialan ja sosiaalityön, erityisesti työikäiselle väestölle suunnatun työn välillä?
4. Muita terveisiä ennakkointiryhmälle?

Kysymyksissä käytetty sosiaalityö-termi tulkittiin väljästi sosiaalialan työtä tarkoittavana määritelmänä.

Sosiaalialaan läheisesti liittyvillä toimialoilla, etenkin terveysalalla, hoitotyön laadukkuus ja asiakaspalvelu syntyvät monialaisesta yhteistyöstä. Täten alojen välisen osaamisen merkitys kasvaa. Opetus-, ohjaus- ja kasvatusalalla sosiaalipalveluiden asiakkaat nähdään mahdollisina opiskelijoina tulevaisuudessa. Nuorten opintopolkuja ja henkilökohtaisia opetussuunnitelmia voidaan soveltaa syrjäytymisen ehkäisy- ja työllistymispolkujen kehittämisessä. Kuntoutus- ja liikunta-alan osaamisesta voi olla hyötyä sosiaalialalla esimerkiksi alan työkäytänteitä ja valmentamisen käytäntöjä kehitettäessä. Taideteollisuusalalla esim. kuntouttava työtoiminta tukee sosiaalialan asiakkaita. Kiinteistö- ja kotipalveluala tuottaa palveluita sosiaalialan asiakkaille, jonka vuoksi myös tällä alalla sosiaalialan, kuten mielenterveystyön ja syrjäytymisen ehkäisyn, osaamisesta voi olla hyötyä. Lisäksi kiinteistö- ja kotipalvelualan palvelut kuten päivähoitopalvelut, sairaan lapsen hoito, vanhustyöpalvelut sekä työikäisten vanhempien tukeminen ja heistä huolehtiminen auttavat sosiaalialan asiakkaita elämänhallintataitojen opettelussa.

Tietojenkäsittely-, matkailu-, ravitsemis- ja elintarvikealoilla sekä kaupan-, yrittäjyyden-, liiketalouden-, hallinnon- ja finanssialoilla sosiaalialan työllä nähtiin olevan välillisiä heijastusvaikutuksia asiakastyöhön ja työyhteisöihin. Sosiaalialan työ koettiin apua tarvitsevien asiakkaiden hyvinvointia ja työntekijöiden työkykyä parantavana työnä. Tietojenkäsittelyalalla kehittämisen mahdollisuudet voivat ulottua muun muassa sosiaalialan riskiryhmien tavoittamiseen.

4 SKENAARIOT

Ryhmien tehtävänä oli määritellä oman skenaarion näkökulmasta aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn muutostekijöitä kuvaamalla jokaisen tekijän tila työskentelyä varten luotuun skenaariotaulukkoon. Ryhmät nimesivät skenaarit ja täydensivät niitä asiakaskuvauksin. Ennakointiryhmä valitsi seuraavat asiakastyypit sisällytettäväksi skenaarioihin:

- paljon tukea (sote-palveluja) tarvitsevat,
- yllättäviin elämänkriiseihin joutuneet ja
- osatyökykyiset.

Lisäksi päätettiin ottaa mukaan institutionaalinen asiakas- tai toimijaryhmä. Ennakointiryhmä valitsi tällaisiksi organisaatiotoimijoiksi Kelan, työllistämistä edistävän monialaisen yhteispalvelu TYP:n ja maakunnan.

Skenaariot olivat:

- Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – business as usual (BAU) -skenaario
- Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario
- Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario
- Hyvinvointiyhteiskunta – yllättävä, villi ja irrotteleva skenaario
- Seuraavaksi esitellään ryhmien luomat skenaarit.

4.1 Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario

2030-luvulle tultaessa Suomessa on säilynyt riittävän laaja ja yhteisesti hyväksytty arvo- pohja, joka mahdollistaa erilaiset elämisen tavat ja hillitsee polarisoitumista ja hajottavia alakulttuureja. Väestön ikääntyminen on hallittavissa palveluintegraatiolla. Lisäksi yhä useampi ikääntynyt on valmis maksamaan itse omista palveluistaan. Ikääntyneet ovat myös yhä terveempiä.

Sote-integraatio etenee hitaasti. Vahvojen ammattikulttuurien vuoksi muutos on ollut odotettua hitaampi. Hyvinvointipalvelut on kuitenkin saatu järjestettyä uudella tavalla. Hyvinvointimallin uudistuksen seurauksena valinnanvapaus on lisääntynyt, ja uusia yhteisöllisiä toimintatapoja on löydetty. 2030-luvulle tultaessa palveluiden rahoitukseen kohdistuvat paineet vaikuttavat jo palveluiden sisältöön ja kattavuuteen kaventavasti. Valinnanvapauden lisääntyminen ei hyödytä kaikkia. Samaan aikaan syrjäseudulla on omat haasteensa ja kaupungeilla omansa, esimerkiksi muuttoliike. Syrjäseudulla on piileviä palvelutarpeita, joihin ei päästä pureutumaan. Sosiaalityö marginalisoituu samaan aikaan, kun sosiaalipalveluiden tarve kasvaa edelleen. Sosiaalityön tarvetta lisää muun muassa ikääntyvän väestön sosiaalisen tuen tarve.

Palvelumarkkinoilla tuotanto keskittyy, suuret yritykset ostavat pieniä yrityksiä. Pienten yritysten, yksityisten ammatinharjoittajien ja järjestöjen tulevaisuus on epävarma, mutta toisaalta valinnanvapaus voi tuoda uusia houkuttelevia työnteon tapoja ammattilaisille. Palvelutuottajakenttä pysyy moninaisena tai pirstoutuu, ja integraation edellytykset heikkenevät entisestään.

Polarisaatio on lisännyt vastakkainasettelua, mutta matalan kynnyksen palveluilla ja etsivän sosiaalityön keinoin työskennellään tilanteen parantamiseksi. Sosiaalialalla tiedontuotanto on vahvistunut, ja se toimii disinformaatiota vastaan.

Digitalisaation kehitys on luonut uusia menetelmiä, joista pelaamiseen liittyviä menetelmiä, muun muassa virtuaalitodellisuussovelluksia, hyödynnetään sosiaalityössä. Lisäksi on luotu kännykkäsovellus, joka toimii sosiaalisen kuntoutuksen tukena. Digitalisaatio saattaa tuoda sosiaalityöhön ja sen vallankäyttöön uusia kontrollin muotoja, ja se saattaa olla yksi yhteiskunnasta ja osallisuudesta syrjäyttävä tekijä. 2030-luvulla yhä enemmän palveluita tarjotaan digitaalisessa muodossa. Digitaalisten välineiden hallintaan tarvitaan uudenlaista osaamista ja resursseja.

Asiakkaiden subjektiivisuus on vahvistunut ja sosiaaliturvan vastikkeellisuus on lisääntynyt. Asiakkaille on kehitetty menetelmiä osallisuuden vahvistamiseksi. Samalla asiakkaiden vastuu omasta terveydestä ja hyvinvoinnista tulee kasvamaan, ja esimerkiksi palveluiden laadunvalvonta siirtyy ammattilaisten ja asiakkaiden vastuulle.

Paljon tukea (sote-palveluita) tarvitsevat asiakkaat, sisältäen työttömät

Paljon tukea tarvitseville voi olla vaikeaa asioida sähköisissä palveluissa esimerkiksi toimintakyvyn alenemisen vuoksi. He ovat vaarassa syrjäytyä digitalisaation varaan rakennetusta tuesta ja palveluista ja heistä tulee digisyrjäytyneitä. Tulisikin varmistaa 2030-luvulla, että perinteinen kasvotusten tapahtuva asiointi on mahdollista sähköisten palveluiden rinnalla. Paljon tukea tarvitsevien opiskelua helpotetaan työttömyysturvalla. Osallistava sosiaaliturva ja vastikkeellisuuden vaatimus kasvavat ja kontrolli lisääntyy. Toisaalta mielekkääseen toimintaan osallistumisesta palkitaan.

Päihde- ja riippuvuusongelmia lisäävät niiden uudet muodot ja nivoutuminen muihin sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin. Kaupungeissa asunnottomuuden kasvu jatkuu. 2030-luvulla paljon palveluita tarvitsevien kokonaisuus ei ole kenenkään hallussa, väliinputoamiset lisääntyvät.

Osatyökykyiset

Osatyökykyiset kyetään huomiomaan yhä paremmin 2030-luvulla. Yksilöllisiä koulutuspolkuja rakennetaan, ja työmahdollisuudet parantuvat. Samaan aikaan työvoimapula ja huoltosuhteen kehitys lisäävät työvoiman tarvetta. Osatyökykyisten tukena toimivat monet eri toimijat. Toisaalta robotisaatio ja automatisaatio saattavat jo vähentää työvoiman tarvetta joillain aloilla.

Työn arvostus on muuttunut siten, että palkkatyön ohella vapaaehtoistyön merkitys on kasvanut. Lisäksi pienyrittäjyys ja kevytyrittäjyys, eli osa-aikainen ja freelance-pohjainen työskentely ovat lisääntyneet. Sosiaalityön ja sosiaalialan osaamista ja koulutusta kyseenalaistetaan, syväosaamista ei enää arvosteta. Osaamisvaatimukset määritellään laajemmin. Osaajia valmennetaan epävarmaan maailmaan, ja opiskelijat hakevat moniosaajuutta ja tunnistavat moniosaamisen merkityksen. Lähihoitajien osaaminen ja heidän ammattitaidon tarpeen tunnistaminen työmarkkinoilla ja sosiaalipalveluissa on epäselvää.

Kilpailevan tiedon ja ylipäänsä tiedon määrä on kasvanut.

Elämänkriiseistä johtuva asiakkuus

Elämänkriiseissä esimerkiksi taloudelliset riskit kasvavat muun muassa siitä syystä, että ongelmat kasautuvat, kun tuen tarvetta ei havaita ajoissa tai siihen ei vastata. Varhainen avun hakeminen ja sen vastaanottaminen riippuvat myös yhteiskunnan asenteista, esimerkiksi siitä, miten avioeroihin, riippuvuuksiin, työttömyyteen tai mielenterveysdiagnooseihin varaudutaan (suvaitsevaisuuden osalta kehitys voi edetä myös heikompaan suuntaan).

2030-luvulla on vielä valitettavasti epäselvää, kuka kantaa vastuun ja miten vastuu on jakautunut. Kokemusasiantuntijuus on lisääntynyt ja vertaisryhmiä on helpompi löytää ja saada koolle. Tästä hyötyvät tukea ja apua tarvitsevat, yllättäviin elämän eteen tuomiin kriiseihin joutuneet. Kriisin jälkeistä kuntoutusta on saatavilla, mutta kuntoutuksen kysyntä ja tarjonta eivät välttämättä kohtaa. Ohjaus Kelan kautta palveluiden piiriin heikkenee, kun etuudet ja palvelu eriytyvät toisistaan.

Organisaatiotoimijoiden kuvaus tulevaisuudessa

Kela

Vastaa yhä useammasta etuudesta (keskittäminen), pyrkii vahvistamaan osallistavan sosiaaliturvan toimintamallia, toimeentulotukeen liittyvät palvelut laajenevat ja yhteistyö maakuntien kanssa on vakiintunutta. Niin sanottu kahden luukun toiminta jatkuu vielä pitkään. Kela lisää kuntoutuksen palvelutuotantoa. Toimeentulotuen luonne muuttuu askelittain lähemmäs perustulon kaltaista mallia. Sähköinen asiointi lisääntyy.

TYP

Vaikeimmin työllistyvien palvelut ovat osa maakunnan omaa palvelua. Asiakaskunta eriytyy, palvelut eriytyvät.

Maakunta

Maakunta vastaa lähes kaikista niistä sosiaalihuollon palveluista, joista kunnat ovat tällä hetkellä vastuussa. Viranomaistehtävien ulkopuolelle jäävä sosiaalihuolto (hoivapalvelut) siirtyy yritysten vastuulle.

4.2 Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario

Suomi on hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden mallimaa, josta ollaan kansainvälisesti kiinnostuneita. Koulutusvienti on laajaa aikuisten parissa tehtävässä sosiaalialan koulutuksessa.

Yhteiskunnassa vallitsee kestävä ja ekologinen talous. Julkinen liikenne on kattavaa. 2030-luvulle tultaessa palvelutarpeet huomioidaan yksilöllisesti, ja ihminen voi valita palveluvalikosta tarvitsemansa palvelut. Ihminen itse määrittää millaisia palveluita hän tarvitsee. Sosiaalialalla on riittävästi moninaisuus- ja erityisosaamista. Omaishoito toimii ja se on arvostettua. Omaishoito nähdään yhteiskunnallisesti merkittävänä palvelumuotona.

Eri organisaatiot, maakunta, Työvoiman palvelukeskus (työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu) ja Kela toimivat hyvässä yhteistyössä. Palveluketjut toimivat saumattomasti ja asiakaslähtöisesti.

Hyvinvointipolitiikka on ennaltaehkäisevää ja politiikassa erilaisuus on arvostettua. Aikuisten parissa tehtävässä sosiaalialan työssä on riittävästi resursseja. Sosiaali- ja terveydenhuolto toimii kokonaisuutena yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin tukemiseksi.

Polarisoituminen on pysähtynyt, ja hyvinvointierot ovat pieniä. Kaikki ihmiset tulevat toimeen palkkatuloillaan, asuinpaikasta riippumatta. Suomi on laajasti asuttu, alueet ovat elinvoimaisia ja palvelut ovat kaikkien saatavilla.

Tietojärjestelmät on integroitu ja palveluntuottajat pääsevät näkemään asiakastietoja aina tarvittaessa kokonaisvaltaisesti. Etäpalvelut toimivat moitteettomasti. Robotiikkaa hyödynnetään laajasti, mutta se ei korvaa ihmisiä ja inhimillistä osaamista. Robotiikkaa hyödynnetään ns. mekaanisessa työssä, jolloin ammattilaisille jää enemmän aikaa vuorovaikutteiseen työhön. Hyvinvointitietojärjestelmät toimivat. Käytössä on järjestelmiä, joilla hyvinvointitietoa kerätään monipuolisesti. Tietoa halutaan antaa ja sitä käytetään palveluiden kehittämisen pohjana. Tietoa käytetään yksilöä kunnioittaen.

Ihmiset ovat aktiivisia osallistujia ja kansalaisyhteiskunnan jäseniä. Kansalaisyhteiskunta on toimiva, ihmiset osallistuvat ja heillä on hyvä paikallisidentiteetti. Ihmiset haluavat toimia yhteisöllisesti ja toisiaan tukien. Sosiaalihuollon asiakkaat osaavat arvioida omaa tilannettaan ja ottavat vastuuta ennaltaehkäisevästi omasta elämästään ja yhteisöstä.

Työn arvostuksen muutos on johtanut siihen, että työnjako on onnistunut. Palkkatyön lisäksi vapaaehtoistyö ja muunlaiset työnteon muodot ovat yhteiskunnallisesti arvostettuja. Työnteko ei määritä kansalaisuutta. Kansalaispalkka takaa kaikille välttämättömän toimeentulon. Erilaiset työaikaratkaisut ovat joustavia ja ihmiset pystyvät säätämään työntekoa halumallaan tavalla.

Tiedon merkitys on kasvanut ja erilaista tietoa tuotetaan ja hyödynnetään laajasti palvelujen kehittämisessä. Ihmiset ovat valveutuneita ja osaavat käyttää tietoa. Heidän medialukutaitonsa on hyvä ja he arvostavat tietoa. Ihmiset "omistavat" omat tietonsa ja osaavat käyttää sitä omaksi edukseen. Yksilöä koskevaa tietoa kootaan integroituihin tietojärjestelmiin, jolloin tieto on saatavilla ja sitä voidaan käyttää ja hyödyntää palveluohjauksessa asiakkaan hyödyksi.

Kansalaisilla on lakisääteiset (perustuslaki, erityislait) oikeudet tarpeen mukaiseen hoitoon ja huolenpitoon. Lainsäädäntöä toteutetaan käytännön tasolla.

Sosiaaliala on arvostettu ja vetovoimainen. Työntekijät työskentelevät moniammatillisessa toimintaympäristössä, arvostavat omaa ja toistensa moniammatillista osaamista. Työntekijät ovat jalkautuneet asiakkaiden keskuuteen.

Paljon tukea (sote-palveluita) tarvitsevat asiakkaat, sisältäen työttömät

Työvoiman palvelukeskus (työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu) tarjoaa keskitetysti työllistymisen, sosiaalisen kuntoutuksen ja elämäntilanteen mukaisen tukea ja palveluita. Myös päihdekuntoutuksen palvelut tarjotaan TYP:n kautta.

Esimerkki asiakkaasta:

Kerkko Keskiketterä [paljon tukea tarvitseva]

- 53 v. eronnut, pitkäaikaistyötön latoja. Kolme lasta ja 1 lapsenlapsi. 17-vuotias poika asuu kotona, yhteishuoltajuus ex-vaimon kanssa. Kaksi muuta lasta aikuisia, jotka eivät enää asu kotona. Tulona kansalaispalkka Kelalta, joka kattaa muut tukimuodot. Lisäksi harkinnanvaraista toimeentulotukea myönnetään tarvittaessa esim. lapsen harrastuksiin.
- Uudelleen kouluttautumisen jälkeen Kerkko työllistyy. Kerkolla on yhteinen harrastus 17-vuotiaan pojan kanssa.

Elämäncriiseistä johtuva asiakkuus "Life crises"

Esimerkki asiakkaasta:

Nadja Virtanen

- 32 v. kotiäiti, koulutukseltaan kampaaja. Eroprosessi kesken. Kaksi lasta. Huono kielitaito. Nadjan palvelut tulevat eri organisaatioista: maakunnasta, kunnasta, kolmannelta sektorilta. Tarvitsee ja saa "tehostettua" palveluohjausta.

Organisaatiotoimijoiden kuvaus tulevaisuudessa:

TYP

- Monialainen yhteistyö toimii hyvin
- Asiakasrepertuaari riittävän laaja
- Työllistämisen keinoja käytössä
- Palveluohjaus toimii
- TYP onnistuu tehtävässään

Kela

- Vahva kuntoutuksen kokonaisuuden ja kuntoutustarpeiden tunnistamisen osaaminen
- Kuntoutukseen pääsy on nopeaa
- Sosiaaliturvajärjestelmä tunnetaan perinpohjaisesti
- Ihmiset ohjataan oikea-aikaisesti heille parhaiten sopivan sosiaaliturvan piiriin
- Yksilöllinen tuki saatavissa
- Sosiaalialan asiantuntemusta on
- Perustulokokeilun parhaat puolet käyttöön
- Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa saumatonta
- Sosiaalisen kuntoutuksen yhteinen tavoite
 - Byrokatiasta on päästy pois
 - Ihmiset uskaltavat hakea apua ja luottavat järjestelmään
 - Tietoa on saatavilla
 - Yhteys erilaisiin tukimuotoihin toimii
 - Tarpeen mukainen apu elämäntilanteeseen
 - Palveluohjaus Kelassa
 - Asiakasraadit
 - Palvelut toteutetaan selkeäkielisesti

4.3 Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario

2030-luvulle tultaessa moniarvoisuutta ei huomioida mitenkään. Erilaisuutta ei siedetä, ja tilanne johtaa kärjistyviin konflikteihin yhteiskunnassa. Suomesta kehittyy ei-toivottu ja syrjäinen kolkka Euroopassa, johon kukaan ei halua tulla eikä investoida.

Hyvinvointipolitiikka muuttuu jatkuvasti, tänään tätä ja huomenna tuota. Suuret muutokset palvelujärjestelmässä ja sitä ohjaavassa politiikassa seuraavat toisiaan. Ajaudutaan nopeasti kohti täysin yksilövastuista järjestelmää, jonka seurauksena niillä, joilla on rahaa, on myös palveluita. Ennakointia harjoitetaan niin, että esim. terveysriskejä kartoittamalla jaetaan ihmisiä erilaisiin palveluluokkiin.

Värien uutisten levittämisestä eli trollauksesta muodostuu yhteiskuntaan kilpailevia totuuksia, joiden luomien rajojen yli ei ihmisarvo yllä. Virtuaalitodellisuus syrjäyttää monen arkitodellisuuden ja samalla yksilön yhteiskunnasta. Seurauksena on ääriliikkeiden vahvistuminen ja oman edun avoin ajaminen, joka johtaa luokkaeroihin ja yhteisvastuun inflaatioon. Väestö keskittyy yhä enemmän, syntyy slummeja ja täysin autioituneita maan osia.

Palveluiden digitalisaatio johtaa siihen, että yhä kasvava osa väestöstä jää kokonaan ilman palveluita. Palveluita myös sabotoidaan, joka johtaa katkoksiin palvelutuotannossa. Koulutuserot kasvavat, koska oppiminen keskittyy niille, joilla on digitaatioita. Kybersodan uhka on todellinen. Liechtensteinia hallitsee tietokone, jonka johdosta veropettureiden rahat ovat vihdoin täysin turvassa.

Ihmiset ovat itse vastuussa hyvinvoinnistaan ja terveydestään. Vastuunkanto koskee sekä rahaa että osaamista. Asiakkaan ja palveluntuottajan yhteistyö nykymielessä katoaa, kun jokainen on samalla sekä oma palveluntuottajansa että asiakkaansa. Etsivä sosiaalityö onnistuu ”käsikopelolla”. Ne, jotka eivät saa palveluita, ovat itse siihen syyllisiä. Näiden asiakkaiden eliniän romahtamista pidetään tervetulleena yhteiskunnallisena kehityksenä.

Työn arvotus on muuttunut siten, että työ koetaan rangaistukseksi. Vain menestyksellä on arvoa, ei sillä miten se saavutetaan. Sosiaalityö on pakkotyön pahin muoto, johon tuomitaan oikeuden päätöksellä vankilan sijaan (osaamisella ei ole niin väliä).

Tiedon merkitys ei muutu nykyiseen poliittiseen päätöksentekoon verrattuna. Päätökset tehdään niiden tutkimusten varassa, jotka sattuvat sopimaan kulloisenkin vallassa olevan (poliittisen tai muun) tahon intresseihin. Sopivaa tutkimusta etsitään kunnes sopiva löytyy, jos sopivaa ei löydy teetetään tutkimus, joka tukee päätöksentekoa.

Ammatillisuuden kysyntä kärsii lopullisen inflaation, ja osaamisella ei sisällöllisesti ole enää merkitystä. Ammatillisuuden sijaan tulee omavastuu, perheiden vastuu tai vapaaehtoistyö (joka on luusereiden hommaa). Asioiden sisällöllä ei ole merkitystä vaan se, miltä ne näyttävät. Ammatillisuuden korvaa harmaa talous, jossa rahalla saa ja ”digivehkeillä” pääsee. Ministereille ammattikoulutus on taakka. Kelpoisuusvaatimukset on kumottu.

Paljon tukea (sote-palveluja) tarvitsevat asiakkaat, sisältää työttömät

Asiakkaat ovat oman onnensa varassa tai läheisten auttamisen ja tuen varassa. Käsitys työstä on muuttunut. Kaikkien on löydettävä ruokaa ja jonkinlainen toimeentulo, kun tuki-verkkoja ei ole. Jos integroituu huonosti yhteiskuntaan, voi joutua menemään maan alle. Sosioekonominen asema korostuu ja polarisoituminen lisääntyy.

Esimerkki tällaisista asiakkaista ovat paperittomat romanikerjäläiset Helsingissä tai Japannissa vanhukset, jotka joutuvat varastamaan hengenpitimikseen ja menevät mieluummin vankilaan, jossa ruoka ja asunto on taattu. Tämän seurauksena vankiloihin joudutaan palkkaamaan hoitajia huolehtimaan näistä vanhuksista.

Vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lastensa kasvua ja koulunkäyntiä. Digitaidot ja kansainväliset verkostot ovat tärkeitä. Jos haluaa menestyä taloudellisesti pitää hyödyntää esim. harmaan talouden verkostoja. Verkostot toimivat virtuaalimaailmassa.

Esimerkki asiakkaasta:

Niko Neropatti

- Niko kääntää tilanteen itselleen hyödyksi. Hän on selviytyjä. Niko käyttää toisten vaikeita elämäntilanteita hyväkseen muun muassa työllistämällä heitä. Hän toimii joskus rikollisilla keinoilla ja on nykypäivän mafioso, jolla on verkostoja ja vaikeuksissa hän voi palkata juristit avukseen. Niko ei tarvitse sosiaaliturvaa, koska hänellä on rahaa ja suhteita. Niko tarvitsisi uudelleenkoulutuksen yhteiskuntaan. Hän ei ole palvelujen hakija.

Elämänkriiseistä johtuva asiakkuus "life crises"

2030-luvulle tultaessa julkinen koulutusjärjestelmä on romahtanut ja koulutus on polarisoitunut. Toimeentulo pitää hakea sirpaleista ja työsuhteet ovat usein osa-aikaisia. Elämä on kallista ja työsuhteen edut ovat tärkeitä (esim. ruoka, työterveyshuolto). Ihmisten realiteetit ovat hukassa eikä ole käsitystä siitä, miten rahaa käytetään, jos sitä on. Todellisuus voi olla valheiden verkosto. Asiakkaiden päämääränä on minimitoimeentulo. Elämänkriiseistä johtuva asiakkuus voi syntyä esim. velkavankeudessa, josta on mahdotonta päästä pois.

Esimerkki asiakkaasta:

Paola Pahoinpidelty

- Paola on asunoton, kolmannen polven työtön ja hän viettää irtolaiselämää. Hänellä on monta lasta. Hän ei ole tilanteessa vapaaehtoisesti, ja lapsia on vaikea tukea hyvään elämään. Aikuiset lapset auttelevat ehkä äitiään, mutta saattavat olla jo kyllästyneitä äitiinsä ja tämän vaihtuviin suhteisiin. Väkivaltatilanteissa Paolaa uhkaa huono kohdalo. Hän tarvitsee palveluasumista, mutta sellaisia ei ole tarjolla. Hän hankkiutuu leipäjonoihin tai muiden vastaavien palveluiden piiriin. Hänellä on kroonisia sairauksia. Paolalla ei ole edellytyksiä päästä koulutuksen kautta eteenpäin. Hän on kuitenkin hetkittäin tyytyväinen elämäänsä.

Osatyökykyiset

Esimerkki asiakkaasta:

Palle Paluumuuttaja

- Palle saa välillä töitä ja asunnon vaihtuvien naisystävien luota tai hän asuu asuntovau-
nussa. Palle ei jaksakaan olla töissä kovin kauan vaan hänen työsuhteensa katkeavat. Palle
on välillä työelämässä kunnes ”ryppy jää päälle”. Pallella odottavat eläkevuodet.

Pallen terveys on vaakalaudalla; häntä uhkaa joutuminen pyörätuoliin, hän kävelee
katkonaisesti ja häntä vaivaa kihti. Pallella on paljon naissuhteita ja nämä yrittävät
tukea Pallea. Palle tarvitsisi täydentävää toimeentulotukea (diabetes, uhkana kuolio jal-
kaan) ja leipäjonosta leipää. Palle on tyytyväinen, että on päässyt takaisin kotimaahan.

Organisaatiotoimijoiden kuvaus tulevaisuudessa:

Maakunta

Maakuntamalli ei tunnista asiakkaiden tarpeita, mutta maakunta sinänsä tekee hyvää
tulosta. Päätöksenteon pohjalle ei oteta asiakkaiden tilanteita (ei sopivaa tutkimusta) ja
asiakkuutta ei osata määritellä. Sähköiset palvelut ovat hakkeroituneita. Kaikilla ei ole
kykyä käyttää sähköisiä palveluita (muilla kuin Niko Neropatin kaltaisilla asiakkailla). Maa-
kuntamallin sote-keskukset eivät toimi ja ihmiset tukeutuvat omaan varallisuuteen ja omiin
turvaverkostoihinsa.

Kaikki eivät hyödy tai osaa käyttää valinnanvapautta. Yksityiset palvelujen tuottajat eivät ota
kaikkia asiakkaita vastaan.

Itseaiheutetut ongelmat jäävät huomiotta. Esimerkiksi KELA ei korvaa lääkkeitä itseaiheu-
tetuissa ongelmissa. Jos yksilöllä on rahaa, on myös palveluita. Autettavat ovat omaisten ja
hyväntekijöitten varassa. Hammashoitoa saa vain pakottavissa tilanteissa.

Yksityinen firma lähtee pois maasta, jos ei saa riittävää tuottoa. Ihmiset muuttavat paikkoi-
hin, joista tiedetään, että palvelut toimivat paremmin. Sote-työtä ei ole, eikä koulutusta siksi
tarvita.

TYP

Työvoiman palvelukeskukset (työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu) eivät onnistu
työllistämään heitä. Ei ole sellaista työtä, jota edellä mainitut asiakkaat voisivat tehdä. Tulon-
lähteenä on vain pieni kansalaispalkka perustulona.

Kela

Todella pieni perustulo Kelalta, jos osaa ilmoittautua työvoimapalveluihin. Perustuloon ei ole
oikeutettu henkilöitä, joilla on itseaiheutettuja ongelmia tai riskitekijöitä.

4.4 Hyvinvointiyhteiskunta – yllättävä, villi ja irrotteleva skenaario

2030-luvulle tultaessa suomalaisesta yhteiskunnasta on tullut vetovoimainen ja kaikki rajat ovat auki. Ihmiset ovat suvaitsevaisia, avoimia ja omastaan jakavia.

Hyvinvointimalli on universaali, normit on purettu ja talousvalta on murentunut. Kaikki tuotavat palveluita kaikille yhteisöllisesti. Vaihdamatalous on voimissaan.

Polarisaatiota ei ole. Suvaitsevaisuus on synnyttänyt sen, että valinnat ovat yksilön omia. Riskienhallinta ääriliikkeiden kehittymiseksi on tarpeetonta, koska eriarvoisuus on hävinnyt. Olemme alueellisesti yhdenvertaisia.

Digitalisaatio on johtanut siihen, ettei ammattilaisia enää tarvita. Toimintoihin on kehitetty robotit, jotka lentävät asukkaan avuksi välittömästi. Tekoäly tekee päätökset ja asukkailla on sirut, jotka tunnistavat heidän tarpeensa.

Asiakkuutta ei ole, vain asukkaita. Asukkaat ovat vahvasti osallisia ja velvollisuudet sekä oikeudet ovat tasapainossa. Vastuunkanto omasta ja muiden hyvinvoinnista on konkreettista. Maakunnassa sosiaalityö on määritelty tarkasti: se tuottaa uusia ratkaisuja ja valinnan vaihtoehtoja mahdollisia ongelmia varten. Ennakointi onnistuu. Maakunnan toisena tehtävänä on järjestää poikkeusoloihin varautuminen.

Työn arvostus on muuttunut. Kysymys on vapaaehtoisesta ja yleishyödyllisestä toiminnasta. Työtä muistuttava toiminta on pieni osa ihmisten elämää tai se ei kuulu kaikkien elämään ollenkaan. Toisaalta vapaaehtoistyö vapaaehtoisena valintana kukoistaa.

Maakunnassa tiedolla ennakointi ja järjestäminen ovat huipussaan. Tekoäly tuottaa tiedon, ja tieto liikkuu nopeasti. Asukkaat vapautuvat tiedon hankkimisesta, ja energiaa vapautuu tiedolla johtamiseen. Avainindikaattoreista on päästy yksimielisyyteen. Tieto on vapaasti kaikkien saatavilla.

Uusia toimijarooleja on syntynyt: onnellisuusfasilitaattorit, elämän sisältöjen tuottajat ja elämäntarinoiden käsikirjoittajat. He harmonisoivat tunteita. Paljon mieltä ja merkitystä kaipaavat asukkaat ovat heidän kanssaan yhteistyössä. Opetushallitus tukee maakuntajärjestäjää osaamisen ennakoinnissa ja järjestämisessä. Kela jakaa perustulon. VTYP (vapaaehtoistoiminnan palvelukeskus) organisoii toimijarooleja.

Paljon tukea (sote-palveluja) tarvitsevat asiakkaat, sisältää työttömät

Palkkatyön merkitys on elämässä vähäinen. Vapaaehtoistyö kukoistaa. Paljon tukea tarvitsevat asiakkaat eli asukkaat ovat ne, jotka tarvitsevat paljon mieltä ja merkitystä elämäänsä. Paljon tukea tarvitsevat asukkaat hakeutuvat yhteistyöhön toimijarooleissa toimivien ihmisten eli onnellisuusfasilitaattoreiden, elämän sisällön tuottajien ja elämäntarinoiden käsikirjoittajien kanssa. Myös vapaaehtoistyöstä voi olla apua paljon tukea tarvitseville asukkaille.

Toimijarooleissa toimivat henkilöt harmonisoivat tunteita, joita asukkailla on. Esimerkiksi päihderiippuvainen löytää korvaavia elämänsisältöjä ja tunnekokemuksia. Siru eli tekoäly on avuksi tunteiden säätelyssä ja tarpeiden määrittelyssä.

Elämänkriiseistä johtuva asiakkuus

Palkkatyön merkitys on elämässä vähäinen. Vapaaehtoistyö kukoistaa.

Onnellisuusfasilitaattorit ja elämän sisällön tuottajat sekä elämäntarinoiden käsikirjoittajat auttavat uuden elämän käsikirjoituksen laatimisessa, kun ihminen on kohdannut elämänkriisin. Myös vapaaehtoistyöstä voi olla apua näille asukkaille.

Osatyökykyiset

Osatyökykyisiä ei skenaariossa tunneta, vaan he ovat osa-osallistujia eli kykyjensä mukaan osallistuvia.

Heidän tukenaan ovat eri toimijaroleissa toimivat henkilöt, kuten onnellisuusfasilitaattorit ja elämän sisällön tuottajat sekä elämäntarinoiden käsikirjoittajat. Myös vapaaehtoistyöstä voi olla apua näille asiakkaille.

Organisaatiotoimijoiden kuvaus tulevaisuudessa:

Maakunta

Maakunta takaa turvallisuuden esimerkiksi luonnonkatastrofien varalta (poikkeusolot). Maakunta toimii jakotalouden esimerkiksi lähiruuan tuottamisen sekä hankinnan koordinoijana. Maakunta on järjestäjänä määritellyt sosiaaliset ja terveydelliset ulottuvuudet ja toiminnot poikkeusoloissa ja miten nämä poikkeustilanteissa organisoidaan. Sosiaalityön rooli maakunnassa on tuottaa uusia ratkaisu- ja valinnan vaihtoehtoja tilanteissa, joissa asukas haluaa tarkastella elämän käsikirjoitustaan (elämän arvot, elämän merkitykset, toimijaroolit ym.). Tiedon avulla ennakoidaan ja järjestetään elämää maakunnassa.

TYP

TYP on vapaaehtoistoiminnan ja robotiikan keskus.

Kela

Kela jakaa perustuloa.

Muut organisaatiot

OPH huolehtii maakuntajärjestäjälle osaamisen ennakoinnin ja järjestämisen.

4.5 Skenaarioiden erityispiirteet

Ennakointiryhmä tiivistä laatimiensa skenaarioiden erityispiirteet, jotka on esitetty alla skenaarioittain.

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU

- Kehitys on odotettua hitaampaa ja hallinnollinen integraatio ei ole automaattisesti lisännyt toiminnallista integraatiota. Edistystä on tapahtunut eniten siellä missä yhdessä työskentelyyn, erilaisten toimintakulttuurien ymmärtämiseen ja toisten kunnioittamiseen on panostettu
- Yksilön vastuu omasta terveydestä ja hyvinvoinnista kasvaa
- Palveluiden yhdenvertaisuus/samanlaatuisuus lisääntyy
- Asiakkaiden osallisuus ja omistajuus itseä koskevissa palveluissa lisääntyy
- Uudistuksia (lakimuutoksia, organisaatorakenteiden muutoksia jne.) tehdään kiireellä ja vailla kunnollista arviointia: osa seurauksista yllättäviä tai ei-toivottuja
- Palvelun hinta on aiempaa määräävämpi tekijä
- Marginalisoituminen (ammatti, asiakkaat)
- Sosiaalityössä, ja sosiaalialan asiakastyössä yhteiskunnalliset ja poliittiset muutokset näkyvät nopeasti (asiakkaiden määrässä ja työn vaativuudessa)

Elämisen sietämätön keveys – toivottava

- Saumattomat ja toimivat palveluketjut
- Kansalaislähtöinen hyvinvointijärjestelmä
- Käyttäjälähtöiset tietojärjestelmät, Suomi on informaatioteknologian mallimaa
- Kokonaisvaltaisuus
- Elämäntilanne laajasti
- Asiakaslähtöisyys
- Monialainen yhteistyö
- Vienti vetää, työllisyysaste hyvä
- Hyvinvointiyhteiskunnalla kannattavuutta
- Organisaatioiden tehtäväkentät ovat selkeät ja toimivat yhteistyössä
- Toimiva sosiaalihoiva on investointi
- Pienet hyvinvointierot, korkea sosiaalialan turvallisuus
- Aktiivinen kansalaisyhteiskunta
- Ehkäisevä toiminta

Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava

- Suomeen ei investoida
- Epätoivoinen ja syrjäinen kolkka; luonnonsuojelualueita, jossa on harvassa asuttuja reservaatteja
- Elämä keskittyy Saksaan
- Hyvinvointipolitiikka on ajettu alas eikä ole verotettavaa tuloa, jolla voisi tuottaa palveluita
- Ihmiset ovat oman onnensa nojassa ja itse vastuussa elämästään
- Tieto on muuttunut suhteelliseksi ja palvelee valtapyrkimyksiä. Virheellistä tietoa on paljon: trollaus, tarkoituksemukaisesti tehty tutkimus
- Digitaalisia palveluja ei pysty käyttämään hakkeroinnin vuoksi
- Yhteiskunnan arvomaailma on muuttunut. Itsekkyys on keskeinen arvo
- Seurakuntien tehtävistä häviää diakoniatyö ja muut uskonnolliset ja ideologiset järjestöt ovat hävinneet
- Tänne jäävät vain vanhuksia ja viimeinen sammuttaa valot
- Ammatillisella koulutuksella ei ole merkitystä. Ammatillisuuden korvaa harmaa talous
- Sosiaalityö on pakkotyön pahin muoto

Lähtökohtia

- Ei ole työtä, on toimintaa
- Ei ole ammatteja, on toimijarooleja
- Ei ole asiakkaita tai potilaita, on asukkaita
- Talousvalta on murentunut (yhteisöllisyys, jakotalous)
- Perustulo asukkaiden turvana

Erityispiirteet

- Universaali
- Talousvallaton (jakotaloudellinen)
- Normiton
- Merkityksellinen
- Harmonia
- Suvaitsevainen (elämäntarinoiden järjestäminen)

Tilaisuuden seuranta ja onnellisuuden arviointi

- Sirukorun kautta kertyy tietoa, josta saadaan tarvittava arviointi- ja vaikuttavuustieto
- Sirukoru antaa myös toimenpide-ehtouksia elämän käsikirjoituksen rakentamiseen

Asukkaiden mahdollisiin tarpeisiin vastaaminen

- Asukkaat saavat valita avoimessa jakotaloudessa

Sosiaalityön rooli ”villissä, yllättävässä ja irrottelevassa”

- Sosiaalityö tuottaa uusia ratkaisu- ja valinnan vaihtoehtoja tilanteissa, joissa asukas haluaa tarkastella elämän käsikirjoitustaan (elämän arvot, elämän merkitykset, toimijaroolit ym.)

Tiedon asema (avaininformaatio/-indikaattorit)

- Tiedon avulla ennakointi ja elämän järjestäminen
-

5 AIKUISTEN PARISSA TEHTÄVÄN SOSIAALIALAN TYÖN OSAAMISTARPEET TULEVAISUUDESSA

Skenaarioista *Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu* kuvasi aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn viimeaikaista kehitystä lähes trendinomaisena jatkuvaa tulevaisuuden tilaa. *Elämisen sietämätön keveys* -skenaario puolestaan kuvasi sosiaalialan kannalta positiivisävytteistä ja *Hyvinvointiyhteiskunta* yllätyksellistä tulevaisuutta. *Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä* -skenaario puolestaan kertoo ei-toivottavasta tulevaisuudesta.

Mikään näistä skenaarioista tuskin täysin vastaa alan tulevaisuutta. Skenaarioiden tarkoituksena osaamistarpeiden ennakoitiprosessissa onkin toimia apuvälineinä tulevaisuuden osaamistarpeiden määrittelyssä sekä työkaluna erilaisten mahdollisten tulevaisuuksien hahmottamisessa. Skenaariot luovat erilaisia vaihtoehtoja tulevaisuuden pohdinnalle, ja niiden tarkoituksena on laajentaa näkemystä alan mahdollisista tulevaisuuden kehityskuluista.

5.1 Alan osaamistarpeet skenaarioittain ja osa-alueittain

Ennakointiryhmä mietti tulevaisuuden osaamistarpeita eri skenaarioissa eri näkökulmista: minkälaista osaamista tarvitaan *Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu* -skenaariossa ja *Hyvinvointiyhteiskunta*-skenaariossa sekä millaista osaamista tarvitaan, jotta päästäisiin alan kannalta toivottavaan tulevaisuuden tilaan eli *Elämisen sietämätön keveys* -skenaarion mukaiseen maailmaan. *Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä* -skenaarion osalta pohdittiin sitä, millaista osaamista tarvitaan, jotta ei-toivottava tulevaisuuden tila voitaisiin välttää.

Tunnistettujen osaamistarpeiden ryhmittely perustuu C&Q-osaamisenhallintajärjestelmässä (Hanhinen 2010) käytettyyn dynaamiseen osaamiskvalifikaatioluokitteluun. Käytetyt osaamisen pääryhmät ovat

- Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot
- Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen
- Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen
- Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta
- Työyhteisöosaaminen
- Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet
- Tutkimus- ja kehitysoosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen.

Ennakointiryhmä määritteli aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn osa-alueet ja niihin liittyvät osaamistarpeet. Osa-alueiksi muodostuivat

- ennakoiva työ ja hyvinvoinnin vahvistaminen
- perusoikeuksien ja lakisääteisten palveluiden turvaaminen
- osallisuuden ja hyvän arjen tukeminen
- rakenteellinen työ
- tiedon tuottaminen ja kehittämistyö.

Osa tunnistetuista osaamistarpeista esiintyy useammassa osa-alueessa ja monessa osaamis-kvalifikaatioluokassa. Liitteessä 2 on esitetty ennakoitiryhmän tunnistamat osaamistarpeet osa-alueiden, skenaarioiden ja C&Q-osaamiskvalifikaatioiden pääryhmien perusteella ryhmiteltynä.

Kukin skenaarioryhmä valikoi tunnistamistaan osaamistarpeista merkittävimmät. Työvaiheen perusteella tunnistettiin tärkeimmät osaamiset osa-alueittain.

Tärkeimmät osaamiset osa-alueittain

Ennakoivan työn ja hyvinvoinnin vahvistamisen osa-alueen tärkeimmiksi osaamisiksi tunnistettiin vuorovaikutus- ja kohtaamistyö, monialaisen yhteistyön osaaminen ja arvo-osaaminen. Arvo-osaamisella ennakoitiryhmä tarkoitti taitoa toimia sosiaalialan eettisten periaatteiden ja hyvinvoinnin arvojen mukaisesti asiakkaita kunnioittaen. Ennakoitiryhmä arvioi sosiaalialan työn toteutuvan yhä enemmän monialaisissa verkostoissa, joissa eri ammattikuntien työmenetelmät täydentävät toisiaan. Monialaisen yhteistyön osaaminen sisältää muun muassa kyvyn ymmärtää muiden hyvinvointialan ammattikuntien työkäytäntöjä ja sovittaa erilaisia työmenetelmiä asiakastarpeita tehokkaasti palveleviksi kokonaisuuksiksi.

Perusoikeuksien ja lakisääteisten palveluiden turvaamisen osa-alueen tärkeimmiksi osa-alueiksi tunnistettiin oikeuksien toteuttamisen arviointi, vuorovaikutustaidot ja lainsäädäntöosaaminen. Oikeuksien toteuttamisen arvioinnilla tarkoitettiin erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien perusoikeuksien toteutumisen arvioinnin osaamista.

Osallisuuden ja hyvän arjen tukemisen osa-alueen tärkeimmiksi osaamistarpeiksi tunnistettiin digi-sosiaalialan tuoteosaaminen sekä toiminnalliset, luovat ja innovatiiviset työmenetelmät. Digi-sosiaalialan tuoteosaamisella ennakoitiryhmä tarkoitti teknologian mahdollisuuksien hyödyntämistä sosiaalialan työtehtävien toteuttamisessa. Ryhmän näemyksen mukaan osa sosiaalialan työtehtävistä tulee muuttumaan digitaalisiksi ja uusia työtä helpottavia sovelluksia kehitetään myös sosiaalialan tehtäviin.

Rakenteellisen työn osa-alueen tärkeimmiksi osaamistarpeiksi tunnistettiin väestön elämäntapojen ja -tilanteiden tunteminen, vuorovaikutustaidot, tiedon tuottamisen ja hyödyntämisen taidot sekä kansainvälinen toiminta. Ennakoitiryhmä näki globalisaation vaikuttavan myös sosiaalialan työtehtäviin ja työn arvioitiin kansainvälistyvän.

Tiedon tuottamisen ja kehittämistyön osa-alueen tärkeimmiksi osaamistarpeiksi ennakoitiryhmä tunnisti yliorganisatorisen tutkimus- ja kehittämistyön sekä hankkeet, innovatiivisuuden ja rohkeuden sekä asiakas- ja kokemusasiantuntijaosaamisen. Asiakas- ja kokemusasiantuntijaosaamisella ennakoitiryhmä tarkoitti ymmärrystä asiakkaiden tarpeista sekä kokemusasiantuntijoiden mahdollisuuksista syventää asiakassuhteita. Kokemusasiantuntijuus nähtiin tulevaisuudessa tärkeänä osana kokonaisvaltaista aikuisten parissa tehtävää sosiaalialan työtä.

Yllättävän ja villin skenaarion tulevaisuudessa ”Hyvinvointiyhteiskunta” ei ole työtä tai sitä on hyvin vähän tämän hetkisessä merkityksessä. Sen sijaan on toimintaa ja toimijarooleja.

Hyvinvointiyhteiskunta-skenaarion mukaisessa tulevaisuudessa vaaditaan luonteeltaan suvaitsevaisia ja avoimia ammattilaisia, jotka ovat valmiita jakamaan omastaan ja kantamaan vastuuta omasta ja toisten puolesta.

Ryhmä arvioi tarvittavan tutkimus- ja kehitysosaamista, joka painottuu tekoälyn, robotiikan ja sirujen kehittämiseen. Tutkimuksen ryhmä ennakoiki keskittävän ihmismielen onnellisuuteen ja elämän sisältöön. Keskeiseksi osaamistarpeeksi ryhmä arvioi ihmisten tarpeiden tunnistamisen taidon.

SEURAAVIIN TAULUKOIHIN ON KOOTTU SKENAARIORYHMIEN TUNNISTAMAT OSAAMISET OSA-ALUEITTAIN.

Skenaario	Tärkeimmät osaamiset osa-alueittain				
	Ennakoiva työ ja hyvinvoinnin vahvistaminen	Perusoikeuksien ja lakisääteisten palveluiden turvaaminen	Osallisuuden ja hyvän arjen tukeminen	Rakenteellinen työ	Tiedon tuottaminen ja kehittämistyö
Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu	Vuorovaikutus- ja kohtaamistyö	Oikeuksien toteuttamisen arviointi	Digi-sosiaalialan tuoteosaaminen	Väestön elämäntapojen ja -tilanteiden tunteminen	Yliorganisatorinen tutkimus- ja kehitystyö sekä hankkeet
Elämisen sietämätön keveys	Moniammatillinen osaaminen	Vuorovaikutustaidot		Vuorovaikutustaidot Tiedon tuottamisen ja hyödyntämisen taidot	Innovatiivisuus, rohkeus
Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä	Arvo-osaaminen (UUSI)	Lainsäädäntö-osaaminen	Toiminnalliset, luovat ja innovatiiviset työmenetelmät	Kansainvälinen toiminta	Asiakas-osaaminen ja kokemusasiasosaaminen

Skenaario:	Osaamistarpeet osaamislukittain	Tärkeimmät osaamiset
	Hyvinvointiyhteiskunta	Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet
	Tutkimus ja kehitysosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Tekoälyn & robotiikan & sirujen kehittäminen - Tutkimus keskittyy ihmismielen onnellisuuteen ja elämän sisältöön - Ihmisten tarpeiden tunnistaminen

5.2 Alan osaamistarpeet tehtäväryhmittäin

Ennakointiryhmä tarkasteli osaamistarpeita erikseen tehtäväryhmittäin. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn työtehtävät jaettiin 10 ryhmään. Tehtäväryhmät muodostuivat ennakointiryhmän luovasta ja spontaanista keskustelusta, eikä niiden muodostamisessa ole hyödynnetty olemassa olevia luokitteluja. Ennakointiryhmän valitsemat keskeisimmät tehtäväryhmät olivat

- sosiaalinen kuntoutus (sisältää liikunnan ja taiteet)
- lähityö
- yhteistyö
- kohtaaminen
- asiakas- ja palveluohjaus
- sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen
- viranhaltijapäätökset
- johtaminen
- tutkimus ja kehittäminen
- viestintä ja markkinointi.

Ennakointiryhmän tehtävänä oli seuraavaksi jaotella valittuihin tehtäväryhmiin liittyvät osaamistarpeet yleisiin, spesifeihin (erityisiin) ja uusiin. Yleisillä osaamistarpeilla tarkoitetaan tehtäväryhmän perusosaamista, jota ilman tehtävää ei voi suorittaa. Uusilla osaamistarpeilla tarkoitetaan sellaisia osaamisia, jotka ovat täysin uusia alalla tai vanhojen osaamisten kombinaatioita, joista muodostuu uusi kokonaisuus. Seuraavassa on esitelty tehtäväryhmittäin näin tyyhitellyt osaamistarpeet. Ryhmät ovat käsitelleet osaamisia omien skenaarioiden lähtökohdista, ja sama osaamistarve voi esiintyä eri skenaarioissa eri tavoin tyyhiteltynä.

Sosiaalinen kuntoutus (sisältää liikunnan ja taiteet)

Sosiaalisen kuntoutuksen **yleisinä osaamistarpeina** ennakointiryhmä tunnisti toiminnallisten menetelmien osaamisen.

Sosiaalisen kuntoutuksen työtehtävissä **spesifeinä osaamistarpeina** ennakointiryhmä näki motivoivan vuorovaikutusosaamisen ja voimavarakeskeisyyden.

Uusina tehtäväryhmään liittyvinä osaamistarpeina ennakointiryhmä tunnisti monialaisuuden. Lisäksi järjestöjen ja yritysten kanssa tehtävän yhteistyön osaaminen koettiin tärkeänä uutena osaamistarpeena.

Ei-toivottavan skenaarion toteutumisen ehkäisemisessä sosiaalisen kuntoutuksen osaaminen nähtiin moniin tehtäväryhmiin vaikuttavana yleisenä osaamistarpeena.

Lähityö

Lähityön tehtävissä **yleisinä osaamistarpeina** tunnistettiin kyky toimia joustavasti asiakkaan tarpeiden mukaan. Lähityön tehtävissä myös verkostotyön osaaminen koettiin tärkeänä. Ennakointiryhmä arvioi työn edellyttävän suunnitelmallisuutta ja palvelujärjestelmän tuntemusta. Toivottavan skenaarion toteutuessa lähityön yleisinä osaamistarpeina nousevat esiin kotihoidon osaaminen, hoivaosaaminen ja eettinen osaaminen.

Erityisesti lähityön työtehtävissä tarvittavat **spesifit osaamistarpeet** liittyvät ennakointiryhmän mukaan vuorovaikutussuhteisiin. Ryhmä tunnisti spesifeiksi osaamistarpeiksi kohtamisosaamisen, ratkaisukeskeisyyden ja voimavarakeskeisyyden. Toivottavassa skenaariossa myös kuntoututtavan työotteen ja puheeksioton taidot tunnistettiin tärkeiksi osaamistarpeiksi, samoin kuin motivaation ja osallistamisen taidot.

Voimavarakeskeisyyden arvioitiin olevan lähityön työtehtävissä tarvittava **uusi osaamistarve**. Lisäksi uutena osaamistarpeena lähityön tehtävissä arvioitiin tarvittavan osallisuuden edis-

tämisen taitoja. Toivottavassa skenaariossa uusina osaamistarpeina nousevat etsivän työn osaaminen ja sosiaalisen median osaaminen, mihin liittyy myös virtuaaliohjauksen osaaminen.

Yhteisötyö

Yleiseksi osaamistarpeiksi ennakointiryhmä tunnisti verkostotyön sekä organisointitaidot ja mahdollistamisen osaamisen. Hyvinvointiyhteiskunta-skenaariossa vastuunkanto, suvaitsevaisuus ja tiedon jakaminen ovat yhteisötyön yleisiä osaamistarpeita.

Spesifeinä osaamistarpeina tunnistettiin väestön elämäntapojen ja -tilanteiden tuntemus, alakulttuurien tunteminen ja monikulttuurisuusosaaminen. Yllättävän skenaarion toteutuessa koordinoititaidot, motivointiosaamisen taidot sekä mielen ja merkityksen osaaminen ovat yhteisötyössä tarvittavia erityisosaamisia.

Uusina osaamistarpeina tunnistettiin digiosaaminen ja kokemusasiatuntijuuden hyödyntäminen yhteisötyössä. Yllättävässä skenaariossa tyytyväisen mielen rikastuttamisen osaaminen nähtiin uutena osaamistarpeena. Osittain onnellisuuden maksimointiin liittyen uutena osaamistarpeena tunnistettiin myös multitaideosaamiseksi nimetty osaamistarve.

Kohtaaminen

Ennakointiryhmä tunnisti Hyvinvointiyhteiskunta-skenaariossa uutena tehtäväryhmänä kohtaamiseen liittyvät työtehtävät, jonka **yleisenä osaamistarpeena** tunnistettiin dialogiosaaminen.

Kohtaamisen tehtävissä tarvittavia **spesifejä osaamistarpeita** olisivat onnellisuusfasilitoinnin ja tunnesensitiivisyyden osaaminen.

Yllättävän skenaarion toteutuessa kohtaamisen työtehtäviin syntyviä **uusina osaamistarpeita** ovat elämäntarinoiden käsikirjoittamisen osaaminen ja elämänsisällön tuottamisen osaaminen.

Asiakas- ja palveluohjaus

Yleisiä asiakas- ja palveluohjauksen tehtävissä tarvittavia osaamistarpeita ovat kohtaamisen taidot ja palvelujärjestelmän tuntemus sekä moniammatillisen verkoston hyödyntäminen. Myös toivottavassa skenaariossa ohjaus- ja vuorovaikutusosaaminen sekä kohtaamisen osaaminen nostettiin yleiseksi osaamistarpeiksi. Vuorovaikutusosaaminen on tärkeää myös ei-toivottavan skenaarion toteutumisen ehkäisemiseksi.

Spesifeiksi osaamistarpeiksi ennakointiryhmä tunnisti motivoivan ohjauksen osaamisen. Toisaalta asiakas- ja palveluohjaustehtävissä tarvittava vuorovaikutusosaaminen nähtiin myös tehtävien kannalta erityisenä osaamistarpeena. Ennakointiryhmä tunnisti myös tarpeen ymmärtää laajasti kulttuurisidonnaisuuksia asiakas- ja palveluohjauksen näkökulmasta. Toivottavan skenaarion toteutumiseksi ja ei-toivottavan skenaarion toteutumisen välttämiseksi palvelu- ja ohjausjärjestelmän tuntemus koettiin tärkeänä spesifeinä osaamistarpeena. Ennakointiryhmän esiin nostamat spesifit osaamistarpeet liittyivät skenaariosta riippumatta vuorovaikutukseen ja palvelutarpeiden arvioinnin osaamiseen.

Asiakas- ja palveluohjaustehtävissä tarvittaviksi **uusiksi osaamistarpeiksi** ennakointiryhmä nimesi digimenetelmien osaamisen ja työtapojen kehittämisen osaamisen. Palvelukirjon laajeneminen edellyttää asiakas- ja palveluohjaustehtävissä toimivilta myös palvelumuotoilun

ymmärrystä, palveluiden pelillistämisen osaamista ja muuta innovatiivisten työmenetelmien osaamista. Toivottavassa skenaariossa asiakasneuvonpidon osaaminen nousi esille yhtenä uutena osaamistarpeena. Työn nähtiin painottuvan sähköisiin palveluihin, jolloin digitaalisen palveluohjauksen osaaminen korostuu. Sähköistyminen ei kuitenkaan poista henkilökohtaisen palvelun tarpeita, ja omaohjaajuuden osaamista tullaan tarvitsemaan jatkossa uusissa palvelumuodoissa.

Sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen

Yleisinä osaamistarpeina sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen tehtävissä ennakointiryhmä näki kyvyn tunnistaa ongelmia varhaisessa vaiheessa. Myös heikkojen signaalien tunnistaminen koettiin tärkeänä. Tehtävien arvioitiin edellyttävän moniammatillista työtettä ja ammattiryhmien välistä yhteistyötä. Jotta ei-toivottava skenaario vältettäisiin, tarvitaan sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen työtehtävissä ennakointiryhmän näkemyksen mukaan sosiaalisen kuntoutuksen osaamista.

Tehtäväryhmän **spesifeinä osaamistarpeina** nähtiin sosiaalisen raportoinnin taidot ja kynnyksetön työote. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn toteutuessa toivottavan skenaarion mukaisesti, ehkäisevän työn ja yhdyskuntatyön osaamisen tarve lisääntyy. Myös esteettömyysasioiden ja osallisuuden tukemisen osaamista tarvitaan.

Sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen tehtävissä **uusina osaamistarpeina** tunnistettiin digiosaaminen ja big data -osaaminen. Lisäksi tehtävien arvioitiin painottuvan voimavara-keskeiseen lähestymistapaan ja oman avun mahdollistamisen tukemiseen. Toivottavassa skenaariossa taiteiden, kulttuurin ja liikunnan osaaminen nähtiin uutena osaamistarpeena. Myös kaavoituksen ja asumisen ymmärtämyksen tarve tulisi lisääntymään, mikä edellyttää viranomaisyhteistyön osaamista.

Viranhaltijapäätökset

Viranhaltijapäätöksen tekemisessä tarvittavina **yleisinä osaamistarpeina** pidettiin lain tuntemusta ja eettistä asiantuntemusta. Tehtävät edellyttävät myös kokonaistilanteen laaja-alaisen arvioinnin ja tarpeiden tunnistamisen osaamista. Toivottavassa skenaariossa viranhaltijapäätöksiin liittyvissä tehtävissä tarvitaan ennakointiryhmän mukaan virkamiesetiikkaa ja tasa-arvoisen kohtelun osaamista, harkintakykyä, ongelmanratkaisutaitoja ja kirjallista kyvykkyyttä. Lisäksi viranhaltijapäätösten tekeminen edellyttää kokonaisuusien hallinnan osaamista.

Viranhaltijapäätöksiin liittyvissä tehtävissä tarvittavia **spesifejä osaamistarpeita** tunnistettiin olevan vaikutusten arvioinnin osaaminen sekä perustelutaito ja päätösten perusteiden selkeä ilmaisu. Lainsäädännön tuntemus ja hankintaosaaminen ovat erityisesti toivottavassa skenaariossa tarvittavia erityistaitoja. Villin ja yllättävän skenaarion toteutuessa viranhaltijapäätöksiin keskittyvissä tehtävissä on oltava osaamista maakunnan määrittelemistä sosiaali- ja terveydenhuollon olottuvuuksista sekä poikkeusolojen toiminnoista.

Uudeksi osaamistarpeeksi viranhaltijapäätösten tehtävissä tunnistettiin avoimuuden ja läpinäkyvyyden osaaminen. Toivottavassa skenaariossa uusina osaamistarpeina tunnistettiin sähköisen asioinnin ja priorisoinnin osaaminen. Villin ja yllättävän skenaarion toteutuessa asiakaslähtöinen ajattelutapa muuttuu asiakaskeskeisyydeksi.

Johtaminen

Johtamistehtävien nähtiin kytkeytyvän läheisesti rakenteelliseen sosiaalityöhön ja sosiaalihuollon järjestelmän vaikuttavuuteen. Palvelujärjestelmän vaikuttavuuden esiin saamisen katsottiin olevan ennen kaikkea riippuvainen johtamisen onnistumisesta. Johtamistehtävissä tarvittavia **yleisiä osaamistarpeita** ovat strategisen johtamisen osaaminen, osaamisen johtamisen taidot ja kyky visioida. Toivottavassa skenaariossa myös oman työn johtamisen, henkilöstöhallinnon, talouden ja yleishallinnon osaaminen nähtiin yleisinä osaamistarpeina. Jotta ei-toivottava skenaario vältettäisiin, talous- ja lainsäädäntöosaaminen nähtiin keskeisenä yleisenä osaamistarpeena johtamistehtävissä.

Johtamisessa tarvittavia **spesifejä osaamistarpeita** tunnistettiin olevan työntekijöiden tukemisen osaaminen, oikeudenmukaisuus ja tiedolla johtamisen taidot. Toivottavan skenaarion toteutuessa moninaisuuden johtaminen ja osaamisen johtaminen nousevat erityisinä osaamistarpeina. Johtamisosaaminen integroitujen palvelujen toimintaympäristössä nähtiin tärkeänä osaamistarpeena myös ei-toivottavan skenaarion välttämiseksi.

Uusina johtamistehtävissä tarvittavina osaamistarpeina ennakointiryhmä tunnistoi integroitujen palvelukokonaisuuksien johtamisen taidon ja kustannusvaikuttavuuden osaamisen. Uusina osaamistarpeina tunnistettiin toivottavan skenaarion toteutuessa vaikuttavuuden arvioinnin ja osoittamisen osaaminen sekä ennakointiosaaminen. Ei-toivottavan skenaarion toteutumisen välttämiseksi johtamistehtävissä arvioitiin tarvittavan eettisiä taitoja ja arvo-osaamista.

Tutkimus ja kehittäminen

Yleisiä tutkimus- ja kehittämistehtävissä tarvittavia osaamisia arvioitiin olevan oikeuksien toteutumisen arvioinnin, palvelujen vaikuttavuuden arvioinnin ja kokonaisuuksien hahmottamisen taidot. Toivottavan skenaarion toteutumiseksi ideointitaitojen, innovaatio-osaamisen, projektityön taitojen ja tutkimusmenetelmien osaamisen arvioitiin olevan yleisiä tutkimus- ja kehittämistehtävissä tarvittavia osaamisia. Arvioinnin ja tutkimuksen osaaminen nähtiin välttämättömäksi yleisosaamiseksi myös ei-toivottavan skenaarion välttämiseksi. Yllättävässä skenaariossa tutkimus- ja kehittämistehtävät edellyttävät tietoisuutta onnellisuudesta ja elämisen merkityksestä. Yllättävässä skenaariossa yleisenä osaamistarpeena tunnistettiin myös tiedon avulla elämisen osaaminen ja elämän ennakointi.

Spesifiksi tutkimus- ja kehittämistehtävissä tarvittavaksi osaamiseksi ryhmä tunnistoi työmenetelmien kehittämisen osaamisen. Jotta ei-toivottava skenaario ei toteutuisi, tulisi tutkimus- ja kehittämishankkeiden tuloksia osata popularisoida. Vertaistyön mahdollistamisen ja hyvän organisoinnin nähtiin toimivan myös ei-toivottavaa skenaariota ehkäisevänä osaamisena. Yllättävässä skenaariossa siru- ja robotiikkateknologia sekä tekoälyn kehittäminen vahvistuvat aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn tutkimus- ja kehittämistehtävien osaamistarpeina. Toivottavassa skenaariossa osaamistarpeiden tunnistettiin olevan perinteisempiä. Tiedon tuottamisen ja hyödyntämisen taidot, analyysitaidot ja tuotetun tiedon strategisen soveltamisen osaaminen tunnistettiin erityisesti tutkimus- ja kehittämistehtävissä tarvittaviksi osaamisiksi.

Uusina osaamistarpeina ryhmä tunnistoi palvelumuotoilun osaamisen, integroidun kehittämisen ja moniammatillisen kehittämisen sekä yhteiskehittämisen taidot. Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ edellyttää ennakointiryhmän mukaan tulevaisuudessa tiiviimpää yhteistyötä muiden tieteenalojen tutkimuksen kanssa. Tutkimus- ja kehittämistehtävien nähdään mielel-

lään toimivan laajennetun työyhteisön toimintamallilla. Lisäksi tarvitaan edelleen näyttöön perustuvaa tiedontuottamista. Alan ilmiötä ja prosesseja pitäisi pystyä kvantifioimaan, mikä mahdollistaisi myös työn tulosten levittämisen kansainvälisesti. Ei-toivottavan skenaarion välttämiseksi uutena osaamistarpeena nähtiin vertais- ja vapaaehtoistyön johtamisen taito. Yllättävässä skenaariossa onnellisuustutkimuksen metodiikka muotoutuu uudelleen.

Viestintä ja markkinointi

Ennakointiryhmä tunnisti **yleiseksi viestinnän ja markkinoinnin tehtävissä tarvittavaksi osaamiseksi** monien eri viestintämenetelmien hallitsemisen. Tulevaisuuden työssä nähtiin tarvittavan aiempaa monipuolisempaa viestintäosaamista, vaikka suullisen ja kirjallisen ilmaisun perustaidot pysyvät edelleen viestintätaitojen perustana. Villissä skenaariossa informaatiota on omaksuttava valtava määrä, mikä edellyttää myös tiedonjakamista ja monilukutaidoksi nimettyä osaamista. Jotta ei-toivottava skenario ei toteutuisi, nähtiin verkostoitumisen ja siinä viestimisen merkitys suurena. Toivottavassa skenaariossa myös ideointitaidot tunnistettiin yleisenä osaamistarpeena.

Spesifeiksi osaamistarpeiksi ennakointiryhmä tunnisti ydinviestien tunnistamisen ja kyvyn kiteyttää asioita. Lisäksi ryhmä arvioi tarvittavan argumentointiosaamista. Toivottavassa skenaariossa spesifinä osaamistarpeena nostettiin julkisuusvaikuttamiseksi nimettyä osaamista. Vastaavasti ei-toivottavan skenaarion välttämiseksi ennakointiryhmä arvioi tarvittavan vaikuttamisosaamista sekä negatiivista julkisuutta ehkäisevää imagomuokkauksen ja sosiaalisen median osaamista. Myös villissä ja yllättävässä Hyvinvointiyhteiskunta-skenaariorissa arvioitiin tarvittavan brändäyksen osaamista. Lisäksi yllättävässä skenaariossa nähtiin tarvittavan poikkeusolo-osaamista.

Viestinnän ja markkinoinnin tehtävissä tarvittaviksi **uusiksi osaamistarpeiksi** ennakointiryhmä tunnisti rohkeuden ja sosiaalisen näkyväksi tekemisen. Mielikuvamarkkinoinnin, sosiaalisen median osaamisen ja positiivisen popularisoinnin nähtiin toivottavan skenaarion uusina osaamistarpeina. Yllättävässä skenaariossa arvioitiin tarvittavan arvo- ja etiikkaviestinnän taitoja sekä viestintäteknologian osaamista.

5.3 Yhteenveto ennakoitavista osaamistarpeista

Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn tehtävissä tarvittava osaaminen kytkeytyy vahvasti tuleviin palvelurakenteisiin ja yhteiskunnan yleisiin megatrendeihin. Digitalisaation mukanaan tuomat mahdollisuudet ja uhat asettavat työlle uusia osaamistarpeita. Toisaalta teknologinen kehitys edellyttää taitoa käyttää teknologian mahdollisuuksia muun muassa asiointissa ja toisaalta taas kehitys mahdollistaa suurempien tietomassojen käytön ja hyödyntämisen päätöksenteon tukena. Tiedolla johtamisen merkitys syvenee tiedon saatavuuden ja käytettävyyden parantuessa.

Yleisten megatrendien rinnalla aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan arvopohjan säilyttäminen vaatii arvo-osaamisen hallintaa ja alan eettisten periaatteiden implementoitumista päätöksentekoprosesseihin. Tämä korostuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön lisääntyessä. Laajempien tietomassojen käsittely päätöksenteossa ja monialaisten palveluprosessien lisääntyminen monimutkaistaa myös osaamistarpeita. Siten kokonaisuuksien hahmottamisen ja yhteiskunnallisten rakenteiden ymmärtäminen tulee yhä tärkeämmäksi.

Kaikissa aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn tehtävissä ennakointiryhmä arvioi tarvittavan vuorovaikutukseen, sosiaalialan arvoihin ja etiikkaan sekä verkostoitumiseen liittyvää osaamista. Alan työtehtävät nähtiin toisaalta vuorovaikutuskeskeisenä asiakasläh- töisenä dialogina, jossa ongelmanratkaisutaidot ja asiakkaan kuunteleminen ovat yleistä alalla tarvittavaa osaamista. Toisaalta alan tehtävissä vaikutetaan ongelmien korjaamiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen järjestelmätasolla, jolloin palvelujärjestelmän tuntemus ja kyky käyttää yhteiskunnan rakenteita hyvinvoinnin lisäämiseen ovat alalla tarvittavaa yleistä osaamista.

Aikuisten parissa tehtävälle sosiaalialan työlle tunnusomaista erityisosaamista ovat kohtaa- misen ja vuorovaikutussuhteen syventämisen taidot, jotka ilmenevät muun muassa kykyä hyödyntää erityisiä tilannekohtaisia työmenetelmiä. Tähän liittyy myös erityisryhmien tarpei- den syvempi ymmärrys ja kulttuurisidonnaisten ilmiöiden osaaminen. Toisaalta sosiaalialan imagon ja palveluiden saatavuuden parantamisessa ennakointiryhmä arvioi tarvittavan uudenlaisia imagoviestinnällisiä erityistaitoja, joilla voidaan vaikuttaa myönteisesti alan ammattien arvostukseen ja palveluiden leimaavuuden vähentämiseen.

Ennakointiryhmän tunnistamien uusien osaamistarpeiden voidaan nähdä nivoutuvan kolmen keskeisen teeman ympärille.

- Digitalisaatio nähdään alaan vaikuttavana keskeisenä muutostrendinä.
- Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ muuttuu ennakointiryhmän näkemyksen mukaan myös monialaisemmaksi, millä tarkoitetaan sitä, että eri ammattiryhmät täyden- tävät toisiaan.
- Lisäksi työtä ohjaavien arvojen ja etiikan osaamisen tarve korostuu alan työtehtävissä.

Digitaalisuuteen ennakointiryhmä liitti työvälineiden kehittymisen ja asiakkaat tavoittavat kanavat. Sosiaalisen median osaaminen tunnistettiin uutena osaamistarpeena. Lisäksi ennakointiryhmä arvioi tietomassojen käsittelyn osaamisen olevan entistä keskeisemmässä asemassa myös aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työssä.

Työn arvioitiin muuttuvan monialaisemmaksi, mikä edellyttää poikkihallinnollisten prosessien ymmärtämistä ja syvää tietoa tarjolla olevista palveluista. Integroitujen palveluiden ymmärrys ja palveluohjauksen taidot nostettiin tärkeinä uusina alalle liittyvinä osaamistarpeina.

Arvojen ja etiikan sisäistäminen koettiin keskeisenä uutena osaamistarpeena aikuisten parissa tehtävässä sosiaalialan työssä. Työn arvioitiin tulevaisuudessa painottuvan hyvin- voinnin ja onnellisuuden ylläpitoon sekä voimavarakeskeiseen ajatteluun. Ammatillisesti eettisen toiminnan arvioitiin edellyttävän rohkeutta käyttää ja kehittää uusia työmenetelmiä hyvinvoinnin edistämiseksi. Taiteiden, kulttuurin ja liikunnan hyödyntämiselle nähtiin olevan tarvetta ja aikuisten parissa tehtävässä sosiaalialan työssä arvioitiin tarvittavan uutta hyvin- vointia edistävien työmenetelmien osaamista.

Ennakointiryhmän tunnistamat osaamistarpeet on esitetty tehtäväryhmittäin liitteessä 3.

6 ENNAKOINTIRYHMÄN TUOTTAMIEN OSAAMIS- TARPEIDEN JA TAUSTA-AINEISTOJEN VERTAILUA

Ennakointiryhmän työskentelyn taustamateriaaliksi laadittu taustaselvitys (Nikander 2016) perustui aiemmin tehtyihin selvityksiin sosiaalialan osaamistarpeista, C&Q Systems Oy:n tuottamaan tietoon työorganisaatioihin tehdyistä haastatteluista (C&Q Systems 2016) ja Foredata Oy:n työpaikkailmoitusanalyysiin (Andolin ym. 2016). Taustaselvitys osoitti, että aiemmissa osaamistarvekatsauksissa keskeisimmäksi osaamistarpeeksi tunnistettiin vuorovaikutustaidot. Tulos ei ollut yllättävä, kun huomioidaan se, että alan tehtävät painottuvat ihmisten kohtaamiseen. Käsitteet ovat sosiaalialalla tärkeä työväline, ja työmenetelmät perustuvat ilmiöiden jäsenyykseen ja käsittelyyn yhdessä asiakkaan kanssa. Sen lisäksi, että asiakkaan ongelmiin etsitään ratkaisuja kohtaamisten ja vuorovaikutuksen avulla, alalle on tunnusomaista, että hyvinvoinnin edellytyksiin pyritään vaikuttamaan rakenteiden ja palvelujärjestelmän tasolla.

Ennakointiryhmän tunnistamat tulevaisuuden osaamistarpeet eivät poikenneet merkittävästi taustaselvityksessä esiin nousseista tulevaisuuden osaamistarpeista. Sekä taustaselvityksen aineistossa että ennakointiryhmän työskentelyssä aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ näyttäytyi toisaalta monialaista osaamista vaativana kohtaamistyönä, jonka tehtävänä on lisätä työikäisen väestön kykyä hallita omaa elämäänsä, ja toisaalta järjestelmätasoisena rakenteellisena työnä, jolla kansalaisille pyritään luomaan turvallisuutta ja hyvinvointia edistäviä yhteiskuntarakenteita.

Vuorovaikutustaidot olivat myös ennakointiryhmän näkemyksen mukaan keskeisimpiä tulevaisuuden osaamistarpeita, mutta asiakastyön yksittäisten työmenetelmien hallintaa ei pidetty niin merkittävänä kuin taustaselvitys olisi voinut antaa olettaa. Sen sijaan digitaalisuuteen liittyviä osaamisasia, kuten big data -osaamista, sosiaalisen median hyödyntämistä ja sähköisesti toteutettavaa palveluohjausta korostettiin tärkeinä tulevaisuuden työssä tarvittavina osaamisina. Erityisesti aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn näkökulmasta teknologian kehitys mahdollistaa oma-avun sähköisten alustojen, kuten sähköisen palveluohjauksen, nykyistä paremmin. Sähköisten palveluiden kehittyminen vaatii sosiaalialan ammattilaisilta kykyä ymmärtää tietomassojen käsittelyn mahdollisuuksia ja taitoa opastaa asiakkaita sähköisten palveluiden käyttöön.

Taustaselvityksessä mielenterveys- ja päihdetietous nousi yksittäisenä teemana selvästi esille. Ennakointiryhmä painotti enemmän hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn tarvittavia taitoja, eikä mielenterveys- ja päihdetyö noussut erityisen vahvana osaamistarpeena esille. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn nähtiin muuttuvan entistä kompleksisemmäksi ja monia palveluita yhteen liittäväksi asiantuntijatyöksi. Palveluiden integraatio ja monialainen asiakastyön tarkastelu siirtävät tarvittavan osaamisen painopistettä edelleen verkostotyön suuntaan.

Ennakointiryhmän työskentelyyn vaikutti käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus ja siihen kytkeytyvä maakuntauudistus. Ryhmän keskustelua väritti epätietoisuus tulevaisuuden palvelurakenteista. Avoinna olevat asiat nähtiin kuitenkin mahdollisuutena muokata aikuisten parissa tehtävää sosiaalialan työtä voimavarakeskeisemmäksi ja hyvinvointinäkökulmaa korostavaksi vuorovaikutustyöksi ongelmien ratkaisujen sijasta. Ennakointiryhmä tunnistikin tulevaisuudessa tarvittavan lainsäädäntöosaamista ja kykyä hyödyntää monialaista yhteistyöverkostoa ja palveluiden monipuolista kirjoa. Taustaselvityksen aineistosta rakenteisiin ja lainsäädäntöön liittyvät asiat eivät nousseet merkittävästi esille.

7 AJATUKSIA JA IDEOITA ALAN OSAAMIS- TARPEISTA

Neljännän työpajan lopuksi ennakointiryhmä keskusteli ja ideoi koulutuksen kehittämistä. Näkökulmia keskustelun tueksi olivat muun muassa ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen kehittäminen, yritysten järjestämän koulutuksen hyödyntäminen sekä eri toimijoiden roolin tunnistaminen koulutuksen tarjonnassa ja tuottamisessa.

Ryhmiä tuli tarkastella skenaarion tärkeimpiä osaamistarpeita ja pohtia mitä koulutuksen pitäisi sisältää jatkossa, jotta tunnistettuun osaamistarpeeseen voidaan vastata. Lisäksi ryhmät kuvasivat mikä tai mitkä tahot voisivat tarjota koulutusta. Koulutusasteella tarkoitettiin ammatillista koulutusta, ammattikorkeakoulutusta ja yliopistokoulutusta. Lisäksi mahdollisina osaamisen kehittämisen lähteinä olivat täydennyskoulutus ja itseopiskelu tai muulla tavoin hankittu osaaminen.

Ennakointiprosessissa tälle vaiheelle varattu työskentelyaika ei mahdollista syvällistä pohdintaa siitä, miten koulutuksia pitäisi kullakin koulutusasteella kehittää. Ennakointiryhmä esitti päätöskokouksessa Opetushallitukselle toiveen ylimääräisestä keskustelutilaisuudesta, jossa jatkettaisiin koulutuksen kehittämisen käsittelyä.

Kehittämisen ideoita

Vuorovaikutustaitojen ja kohtaamiseen liittyvän osaamisen kehittämiseen tulee kiinnittää huomiota aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn tehtäviin valmistavassa koulutuksessa, oppilaitoksesta ja koulutustasosta riippumatta. Alan kannalta nähtiin tärkeänä, että eri ammatit ja yhteisöt yhteen liittäviä monialaisia projekteja toteutetaan yhdessä ja käytännönläheisesti. Koulutukseen on sisällytettävä vahvasti sosiaalialan arvojen ja ihmisten tasavertaisen kohtelun sekä oikeuksien toteutumisen arviointiin valmistavia opintoja.

Alan tehtävien nähtiin tulevaisuudessa muotoutuvan enimmäkseen verkostomaiseksi asiantuntijatyöksi, joka on huomioitava myös koulutuksessa. Sekä paikallisten ja alueellisten että kansallisten ja kansainvälisten verkostojen mahdollisuuksia tulee arvioida kaikilla koulutusasteilla. Samoin alan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän tuntemukseen tulee kiinnittää huomiota kaikilla koulutusasteilla.

Ammatillisessa koulutuksessa tulee painottaa kohtaamisen ja vuorovaikutustaitojen oppimista. Ammatillisen koulutuksen opintojen tehtävänä on valmistaa opiskelijoita tiimityöskentelyyn ja moniammatillisissa työryhmissä toimimiseen. Lähdekritiikkiin tarvittavaa osaamista tulee kartuttaa ammatillisessa koulutuksessa. Opinnoissa työelämälähtöisyyden nähtiin olevan tärkeää.

Myös **ammattikorkeakoulutuksessa** on kiinnitettävä huomiota kohtaamisen ja vuorovaikutustaitojen omaksumiseen. Lisäksi ammattikorkeakoulutuksessa on lisättävä palvelumuotoilun ja tiedon tuottamisen osaamista. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn lainsäädännön tuntemuksen ja näyttöön perustuvien työmenetelmien osaamisen kartuttamisen on sisällytettävä vahvasti ammattikorkeakoulutuksen rakenteisiin. Ammattikorkeakoulutus valmistaa opiskelijoita selkeäkielisen tekstin tuottamiseen, alalla käytössä oleviin kirjaamiskäytäntöihin, rakenteellisen tiedon tuottamiseen ja analysointiin. Myös digiosaamisen ja palvelumuotoilun osaamisen tulee sisältyä ammattikorkeakoulutuksen opetussuunnitelmiin.

Yliopistokoulutuksen tehtävänä on valmistaa opiskelijoita tieteelliseen tutkimuslähtöiseen ongelmanratkaisuun ja kehittämistyöhön. Se merkitsee sosiaalialan tiedon hyödyntämisen lisäksi erityisesti myös taitoja tiedon tuottamiseen, arviointiin ja välittämiseen. Koulutuksen tulee olla tutkimusperustaista ja sen tulee sisältää monipuolinen tutkimusmenetelmiin perehtyminen. Lisäksi tutkimustiedon popularisoimiseen liittyviä taitoja tulee opetella tiedon viemiseksi käytännön työhön. Yliopisto-opiskeluun sisältyvät rakenteellinen sosiaalityö, sen työmenetelmät ja mahdollisuudet, sosiaalialan tutkittujen työmenetelmien kehittäminen sekä palveluprosessien johtaminen. Digitalisaation myötä viranomaisten tuottama tieto on helpommin käytettävissä eri palveluissa. Siten esimerkiksi kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaistamisen ja selkeäkielisen viranomaisviestinnän tarpeet korostuvat. Eritasoisten verkostojen luomisen ja ohjaamisen taitojen tulee sisältyä yliopistokoulutukseen.

8 YHTEENVETO

Sosiaalialan ennakointiryhmä tuotti alaa koskevia tulevaisuuden osaamistarpeita koulutussisältöjen käytännön suunnittelijoille, kehittäjille ja päättäjille jatkotyöstämistä varten. Ennakointityö rajattiin koskemaan aikuisten parissa tehtävää sosiaalialan työtä.

Ennakointiryhmän tavoitteena ei ollut ennustaa sitä, millainen maailma on 2030-luvulla. Tavoitteena oli tuottaa näkemyksiä vaihtoehtoisista tulevaisuuksista, löytää eri vaihtoehdoille yhteisiä osaamistarpeita sekä pohtia, millainen osaaminen edistää alan positiivista kehitystä tulevaisuudessa. Ryhmän työskentely ajoittui vuosien 2016 ja 2017 taitteeseen, jolloin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen ja maakuntauudistuksen valmistelun ympärillä käytävä keskustelu oli vilkasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännön valmistelu oli käynnissä ja valinnanvapauden kokeiluhankkeet käynnistyivät. Käynnissä oleva uudistustyö väritti ennakointiryhmän työskentelyä ja ohjasi keskustelua ajoittain lainsäädäntöhankkeiden lopputulosten arvailuihin ja palvelurakenteiden tulevaisuudenkuviin. Epävarmuus tulevasta palvelurakenteista vaikeutti ennakointiryhmän työskentelyä, sillä näkymät tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteista muuttuivat jatkuvasti työskentelyn aikana.

Osaamistarpeita tarkasteltiin neljän eri skenaarion näkökulmista. *Rakenteet muuttuvat, asiakastyö säilyy* -skenaario edustaa tällä hetkellä etenevän ja tiedossa olevan jatkumoa. *Elämisen sietämätön keveys* puolestaan on toivottavan tulevaisuuden skenaario aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työssä. *Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä* on alan kauhuskenaario, ei-toivottavaa tulevaisuutta edustava kuvaus. *Hyvinvointiyhteiskunta*-skenaario edustaa yllättävää, villiä ja irrottelevaa skenaariota. Mikään kuvatuista skenaarioista tuskin toteutuu sellaisenaan, mutta jokaisessa skenaariossa voidaan arvioida olevan olennaisia merkityksiä, jotka tulee huomioida tulevaisuuden osaamistarpeita ennakoitaessa.

Skenaariosta riippumatta ennakointiryhmä näki aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn olevan tulevaisuudessakin ihmiskeskeistä asiantuntijatyötä, jossa vuorovaikutustaidot ja ihmisten kokemien ongelmien syy-seuraussuhteiden ymmärrys ovat keskeisiä työn lähtökohtia. Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ on tulevaisuudessa vahvasti monialaista yhteistyötä vaativaa verkostotyötä, jossa ongelmanratkaisu perustuu laaja-alaisen tiedon hankintaan ja käsittelyyn. Ratkaisuvaihtoehtojen hahmottaminen edellyttää alan ammattilaisilta kykyä hahmottaa ja luokitella laajoista tietomassoista tilanne- ja asiakaskohtaisesti olennaisia kokonaisuuksia. Tietovirtojen kasvaessa viestinnän osaamisen merkitys kasvaa, ja muun muassa viranomaispäätösten ja niiden perustelujen kommunikointi ymmärrettävästi on yhä tärkeämpää. Ennakointiryhmä näki työn painottuvan jatkossa aiempaa enemmän hyvinvointia lisäävään ja ongelmia ehkäisevään työhön korjaavan työn sijasta. Luovien ja toiminnallisten työmenetelmien hyödyntäminen nähtiin erityisesti hyvinvointia edistävässä työssä tärkeänä.

Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ muotoutuu ennakointiryhmän näkemyksen mukaan tulevaisuudessa monialaiseksi palveluita yhteen liittäväksi auttamistyöksi, jossa alan ammattilaisten on osattava tunnistaa eri professioiden vahvuuksia ja ammattikuntien välisiä rajapintoja. Aikuisten parissa toimivat sosiaalialan ammattilaiset toimivat toisaalta vuorovaikutuksen ja kohtaamisen ammattilaisina ja asiakkaiden ongelmanratkaisukumppaneina. Toisaalta taas aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ on merkittävää rakenteisiin

vaikuttavaa palvelujärjestelmän kehittämistä ja siihen vaikuttamista. Alan on kehitettävä työmenetelmiä ja käytäntöjä yhteensopivaksi muiden hyvinvointialan toimijoiden kanssa. Kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaistamisen ja näyttöön perustuvien työmenetelmien kehittämisen nähtiin olevan selviä alalla toteutuvia kehityssuuntia.

Digitalisaation eteneminen mahdollistaa laajempien tietomassojen käsittelyn ja hyödyntämisen arkityön kehittämisessä. Sosiaalialalle kaivataan näyttöön perustuvien tutkittujen työmenetelmien kehittämistä, jolloin alan vaikuttavuuden osoittaminen kehittyy vakuuttavammaksi, mikä vaikuttaa myönteisesti sosiaalialan ammattien julkiseen arvostukseen. Palvelujärjestelmän uudistuessa ja ihmisten ongelmien monimutkaistuessa myös sosiaalialan tehtävissä tarvitaan tulevaisuudessa entistä enemmän digitalisaatiota hyödyntäviä työmenetelmiä. Auttamistyöhön nähtiin kehittyvän uusia digitaalisia itsehoitomenetelmiä, mutta alan ammattilaisten odotetaan näkyvän jatkossa myös tietoverkoissa aiempaa enemmän, muun muassa sosiaalista mediaa hyödyntävissä sosiaalialan palveluissa. Työtehtävien nähdäänkin siirtyvän osittain tietoverkkoihin, ja yhtenä mediaosaamiseen liittyvänä yksityiskohtana nousi esiin tarve ymmärtää sosiaalisen median toimintaympäristöä ja hyödyntää sosiaalista mediaa vuorovaikutuksen välineenä.

Digitalisaatio kiihdyttää osaltaan myös tiedontuotantoa, jolloin tiedon soveltaminen ja oleellisen tiedon valikointi edellyttävät kykyä ymmärtää tiedontuotannon mahdollisuuksia ja heikkouksia. Tiedon käsittely ja sen ymmärrettävä viestiminen vaativat mediaosaamisen lisäämistä aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työtehtävissä.

Sosiaalisten ongelmien ratkaisujen etsiminen ja hyvinvoinnin edistäminen vaativat alan ammattilaisilta paitsi erinomaisia vuorovaikutustaitoja, myös kykyä tunnistaa palvelujärjestelmän mahdollisuuksia hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ammatillisessa koulutuksessa tulee kehittää opiskelijoiden kykyä toimia monialaisissa verkostoissa ja hyödyntää eri ammattikuntien osaamista asiakkaiden auttamiseksi. Myös ammattikorkeakouluissa vuorovaikutustaitojen kehittämiseen ja luonnollisiin kohtaamisiin harjaantumiseen tulee kiinnittää huomiota. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on valmistaa opiskelijoita tiedon tuottamiseen, selkeäkieliseen viestintään ja alaa ohjaavien normien soveltamiseen. Yliopistokoulutuksen tehtävänä on valmistaa opiskelijoita tieteelliseen tutkimuslähtöiseen ongelmanratkaisuun ja kehittämistyöhön. Käytännössä tämä tarkoittaa kykyä jäsentää ratkaisuvaihtoehtoja ja perustella ratkaisut tutkimusperusteisella tiedolla. Kaikissa aikuisten parissa tehtävän sosiaalialan työn tehtävissä tarvitaan kykyä ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka vaikuttavat osaltaan ihmisten ongelmien syntymiseen ja toisaalta mahdollistavat ongelmien ratkaisuja.

LÄHTEET

Andolin, M., Järvinen, J., Vataja, I. (2016). Aikuissosiaalityön työpaikkailmoitusanalyysi. Julkaisematon aineisto: Foredata Oy.

Brommels, M., Aronkytö, T., Kananoja, A., Lillrank, P. & Reijula, K. (2016). Valinnanvapaus ja monikanavarahoituksen yksinkertaistaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Selvityshenkilöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:37. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

C&Q Systems Oy (2016). Yhteenveto sosiaalialan osaamistarpeista. Julkaisematon aineisto: C&Q Systems Oy.

Hanhinen, T. (2010). Työelämäosaaminen: kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän konstruointi. Tampere: Tampere University Press.

Nikander, J. (2016). Sosiaalialan taustaselvitys. Aikuisten parissa tehtävä sosiaalialan työ. Verkkojulkaisu: Opetushallitus.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016). Palvelusetelikokeilut käynnistyvät. Sosiaali- ja terveysministeriö: Tiedote 170 (17.10.2016).

Suomen säädöskokoelma

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Taipale-Lehto, U. (2013). VOSE-projektissa kehitetyn ennakoitumallin kuvaus. Opetushallitus.

Verkkosivusto: alueuudistus.fi (2017). Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiovarainministeriö.

LIITTEET

Liite 1 Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön osaamistarpeiden ennakoitiryhmä

Sosiaalialan koulutustoimikunnan edustajat

Jari Helminen	Diakonia ammattikorkeakoulu
Mari Keturi	JHL ry
Tiina Kirmanen	Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tiedekunta – Eksote
Markku Koivisto	Oulun Ammattikorkeakoulu
Päivi Lind	Invalidiliiton Asumispalvelut Oy, EK
Laura Lindeberg	Talentia
Soili Nevala	STTK / SuPer ry
Anneli Pohjola	Unifi
Aira Rajamäki	Opetushallitus
Taina Räikkönen	OAJ
Helena Tuominen	Kirkkohallitus

Terveysalan koulutustoimikunnan edustaja

Aira Rajamäki	Opetushallitus
---------------	----------------

Kuntoutus ja liikunta alan koulutustoimikuntien edustaja

Riitta Vehovaara	JHL
------------------	-----

Opetus, ohjaus- ja kasvatustieteiden koulutustoimikunnan edustaja

Sanna Penttinen	Opetushallitus
-----------------	----------------

Tekstiili- ja vaatetusalan koulutustoimikunnan edustaja

Minna Taivassalo	Opetushallitus
------------------	----------------

Eri toimijatahojen asiantuntijat

Mikko Aro	Turun yliopisto
Marjut Arola	Karelia ammattikorkeakoulu
Pirjo Forss-Pennanen	Centria ammattikorkeakoulu
Pirkko Haikara	Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom
Petteri Heino	Sosiaalitalo Oy
Maarit Hiltunen	Socom
Johanna Hirvonen	Mikkelin ammattikorkeakoulu
Juha Hämäläinen	Itä-Suomen yliopisto
Iiris Jurvansuu	Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA
Virpi Kaasinen	Kainuun ammattikorkeakoulu
Anna Kallaskari	Sosiaalialan Työnantajat ry
Tarja Kauppila	ISO – Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Leena-Kaisa Laaksonen	Rasekon ammattikorkeakoulu
Kirsi Lajunen	Taiteen edistämiskeskus
Eeva Liukko	Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos

Juha Luomala	Sosiaalialan osaamiskeskus Verso
Tuija Partio	Laurea-ammattikorkeakoulu
Eija Peltola	Vaasan ammattiopisto 1.1.2017 VAMIA
Kaisa Penttinen	Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
Päivi Rinne	Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Meeri Rusi	Turun ammattikorkeakoulu
Salla Seppänen	Savonia-ammattikorkeakoulu
Aki Siltaniemi	SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
Jenni Simola	Huoltaja-säätiö
Annemari Siro	Oulun seudun ammattiopisto, Kontinkankaan yksikkö
Kristina Sirviö	Kainuun ammattiopisto
Lea Suoninen-Erhiö	Huoltaja-säätiö
Hanna Takolander	Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
Anne Waldèn	Savonia amk
Antti Weckroth	A-klinikkasäätiö
Tarja Westerlund	Luksia aikuisopisto
Heini Wink	Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
Eija Virkkala	Pohjois-Karjalan Aikuisopisto
Markus Virtanen	Talentia
Riitta Vornanen	Itä-Suomen yliopisto
Helena Wright	Saimaan amk

Liite 2 Ennakointiryhmän tunnistamat osaamistarpeet osa-alueiden, skenaarioiden ja C&Q-osaamiskvalifikaatioiden pääryhmien perusteella ryhmiteltynä

Tässä liitteessä on esitetty ennakointiryhmän tuottamat osaamistarpeet luokiteltuna CQ-järjestelmän dynaamisen osaamiskvalifikaatioluokittelun mukaisesti kyseessä olevan luokituksen pääryhmittäin. Osaamistarpeet on esitetty osa-alueittain skenaario kerrallaan. Hyvinvointiyhteiskunta-skenaarion (villi, irrotteleva, yllätyksellinen) osaamistarpeet on esitelty viimeisenä ja siinä tarvittavia osaamisia ennakointiryhmä ei pohtinut osa-alueittain, vaan tuotetut osaamistarpeet koskevat kaikkia osa-alueita.

ENNAKOIVA TYÖ JA HYVINVOINNIN VAHVISTAMINEN

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario	
Toimialariippumaton yleisosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot • Kyky ilmaista itseään selkeästi • Esiintymistaito • Monipuolinen kielitaito • Tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot • Yhteiskunnallisten ilmiöiden analysointiin liittyvä osaaminen • Asiakkaiden aktivointi, motivointi
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Asiakkaan hyvinvoinnin vahvistamisen keinojen tuntemus
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan ja taloudellisen tilanteen arviointi ja raportointi • Verkosto- ja yhteistyöosaaminen eri ammattilaisten kanssa • Digitalisaatioon liittyvä osaaminen • Markkinointiviestintätaidot
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Taito kohdata asiakas tämän omassa elinpiirissään, jalkautuva työ • Asiakkaiden ohjaus- ja neuvontataidot • Taito kohdata asiakas tämän omassa elinpiirissään • Verkkoasiointipalvelujen hallinta, asiakkaiden palvelu ja neuvonta sähköisessä palvelussa • Varhaisen puuttumisen, varhaisen välittämisen toimintamallin tuntemus ja toimintatapojen hallinta • Etsivään työhön liittyvä osaaminen (aikuiset)
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökykyisyys, yhteistyötaidot • Sitoutunut ja vastuullinen suhtautuminen omaan työtehtävään ja työyhteisöön
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Asiallinen, asian tai tilanteen huomioiva, asianmukainen • Ihmisen kohtaamistaidot • Ihmisten yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen • Kohtelias käyttäytyminen, hyvät käytöstavat, tahdikas, ystävällinen
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ennakkoluulottomuus, avoin uudelle, uusista asioista innostuminen • Väestötieteeseen, demografiaan liittyvä tieteellinen osaaminen • Kyky yleistää
Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario	
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen • Ymmärrys sosiaalisen median (some) hyödyntämisestä ja käyttömahdollisuuksista • Kirjallinen ilmaisu, tekstin tuottaminen

	<ul style="list-style-type: none"> • Tieto- ja viestintätekniiikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot • Hankeosaaminen • Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Sosiaalisen median keinovalikoiman tuntemus • Kansalaistoimintaan liittyvä osaaminen • Yhteiskunnallisten järjestelmien ja sääntelyn tuntemus • Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen osaaminen • Oman ammattialan laaja-alainen substanssiosaaminen
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Talousosaaminen, talouden hallintaan liittyvät tiedot ja taidot • Kilpailuttamiseen liittyvä osaaminen, tarjouspyyntömenettelyjen hallinta • Verkosto-, kumppanuus- ja sidosryhmäosaaminen
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tiimityöskentelytaidot • Henkilökohtaisen osaamisen jakaminen työssä • Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilaisien kanssa • Muiden ammattiryhmien työn ja toimintatapojen tuntemus • Oman työkuvan ja ammatti-identiteetin tunnistaminen, kykenee työskentelemään ammatillisesti • Moniammatillisen työskentelyn hallinta
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Epävarmuuden sietokyky • Joustavuus työorganisaation tarpeista lähtien • Päätäväisyys • Suunnitelmallinen • Kyky suunnitelmalliseen työskentelyyn itsenäisesti • Ongelmanratkaisukyky • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky
Tutkimus ja kehitysosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito • Tiedon analysointiosaaminen
Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus- ja kommunikaatio-osaaminen • Kestävään kehitykseen tähtäävään toimintaan liittyvä tietous • Kielitaito, työn kannalta riittävä vieraan kielen osaaminen • Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Laajennettu työyhteisöosaaminen yhdessä kokemusasiantuntijoiden, vertaistojen ja -järjestöjen kanssa • Sosiaalialan ammattilaisia koskevien lakien ja säädösten tuntemus
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ennakoiva ajattelu- ja toimintatapa, tulevaisuuden kehitystrendien seuraaminen • Toimintaympäristön muutosten ennakointiin liittyvä osaaminen • Järjestö- ja yhdistystoiminnan rahoituslähteiden tuntemus • Digitalisaatioon liittyvä osaaminen
Asiakuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaiden tarpeiden ennakointiin liittyvä osaaminen • Ihmisen elämänkaaren eri vaiheiden tuntemus • Kyky nähdä ihminen kokonaisvaltaisena, holistisena olentona
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Motivoinut, aktiivinen ja myönteinen asenne omaan työhön • Kyseenalaistamisen taito, kriittinen ajattelu • Päätöksentekokyky • Priorisointikyky, asian kiireellisyyden ja tärkeyden arviointitaito
Tutkimus ja kehitysosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon hankintaan, tiedonhakuun liittyvä osaaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä • Näyttöön (uusimpaan teoriaan, tutkimukseen) perustuvan käytännön osaaminen • Toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen

PERUSOIKEUKSIEN JA LAKISÄÄTEISTEN PALVELUIDEN TURVAAMINEN

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> Selkeän virkakielen, viranomaisviestinnän osaaminen Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen Viestintä- ja kommunikointitaidot Kyky ilmaista itseään selkeästi Neuvottelu- ja argumentointitekniikan, perustelun hallinta Tietoturvallisuuden ja tietosuojaprosessin hallinta Asiakastietojen tietoturvallisuuden ja tietosuojan hallinta Laadunhallinta, laadunvarmistus, laadunvalvonta – seurantaosaaminen Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen Yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin tuntemus sekä valtion että kunnan hallinnossa
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Muuttuvan lainsäädännön ja viranomaisvelvoitteiden seuranta, tietous oman alan uusista laeista, säädöksistä ja määräyksistä Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus Sosiaalipalvelujen asiakkaan oikeuksien ja aseman tuntemus Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus Toimeentulotukiturvan laskemisen osaaminen Sidosryhmäviestinnän, vaikuttamisviestinnän taidot Kuluttajan, asiakkaan oikeuksien tuntemus Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, sisällön tuntemus Sopimusohjausjärjestelmän tuntemus ja hallinta Koulutuksesta saadun tiedon soveltamiskyky omassa työssä, teoretietojen siirtäminen käytäntöön Näyttöön (uusimpaan teoriaan, tutkimukseen) perustuvan käytännön osaaminen Laadunhallinta, laadunvarmistus, laadunvalvonta – seurantaosaaminen Kuluttajan, asiakkaan oikeuksien tuntemus
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Hankintaosaaminen, ostotoiminnan ja hankintaprosessien hallinta Julkiseen kilpailutukseen liittyvä osaaminen Oman organisaation palvelujen ja niiden sisällön tuntemus
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaan palvelutarpeen ja -tason tunnistaminen Asiakkaiden ohjaus- ja neuvontataidot Taito arvioida ihmisoikeuksien, perusoikeuksien toteutumista
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilaisien kanssa
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> Rohkeus, uskallus Taito vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Muutostekijöiden seuraaminen, tunnistaminen ja niiden vaikutusten ymmärtäminen Palvelumuotoilu, uusien käyttäjälähtöisten palveluratkaisujen kehittäminen Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> Vuorovaikutus-, viestintä ja kommunikaatio-osaaminen Viestintä- ja kommunikointitaidot Tieto- ja viestintäteknikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot Hankeosaaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus Yhteiskunnallisten järjestelmien ja sääntelyn tuntemus Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Työn, töiden suunnittelu ja järjestely, toiminnan organisointi Kilpailuttamiseen liittyvä osaaminen, tarjouspyyntömenettelyjen hallinta
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaiden edunvalvontaan liittyvä osaaminen

Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tiimityöskentelytaidot • Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilais-ten kanssa
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen
Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen • Laatuosaaminen • Yhteiskunnallisen näkemyksen olemassaolo
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Yhteiskunnallisten järjestelmien ja sääntelyn tuntemus • Asiakkaan työ- ja/tai toimintakyvyn arviointitaidot
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Talousosaaminen, talouden hallintaan liittyvät tiedot ja taidot • Hankintaosaaminen, ostotoiminnan ja hankintaprosessien hallinta • Sertifioidun laatujärjestelmän mukaisen toiminnan varmistaminen, laatujärjestelmän suunnittelu ja käyttöönoton hallinta
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaiden opastus-, ohjaus- ja neuvontataidot • Asiakaspalvelun perusteiden, teorian ja käytännön menetelmien hallinta • Kansainvälisyysmyönteisyys, ymmärrys monikulttuurisesta maailmasta • Monikulttuurisuustaidot, eri kulttuuritaustoihin, uskontoihin, työkuulttuuriin ym. liittyvä tietous
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilais-ten kanssa • Moniammatillisen työskentelyn hallinta
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Työperäisen stressin ja paineen sietokyky • Empaattisuus, myötätuntoisesti eläytyvä
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito • Kvantitatiivisten menetelmien hallinta • Tiedon luotettavuuden arviointiin liittyvä osaaminen, kriittinen arviointi

OSALLISUUDEN JA HYVÄN ARJEN TUKEMINEN

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot • Digitalisaatioon liittyvä osaaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen • Kokemusasiantuntijapalvelumalliin liittyvä osaaminen • Kuntouttavan työotteen osaaminen, motivointi, kannustus ym. • Asiakkaan osallisuuden tukeminen ja edistäminen • Erilaisten kuntoutusmenetelmien hallinta • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Viranomaisen valvontatyöhön liittyvä osaaminen • Viranomaispäätösten valmisteluun ja tekemiseen liittyvä osaaminen • Motivointi-, innostamis- ja kannustamiskyky • Sosiaalialan palvelujen digitalisointiin liittyvä osaaminen • Koulutuksesta saadun tiedon soveltamiskyky omassa työssä, teorian siirtäminen käytäntöön • Näyttöön (luusimpaan teoriaan, tutkimukseen) perustuvan käytännön osaaminen
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Oman organisaation palvelujen ja niiden sisällön tuntemus • Talousosaaminen, talouden hallintaan liittyvät tiedot ja taidot • Tunnuslukujen, talouslukujen tulkinta ja ymmärtäminen • Suhteiden luomisen ja verkostoitumisen taidot, kumppanuuksajattelun sisäistäminen • Yritysyhteistyöosaaminen

	<ul style="list-style-type: none"> • Verkosto- ja yhteistyöosaaminen eri ammattilaisten kanssa • Digitalisaatioon liittyvä osaaminen, digitaalisessa kehityksessä mukana pysyminen • Markkinointitaidot, myynninedistämisaosaaminen • Hyvien käytäntöjen tuotteistamiseen liittyvä osaaminen
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaiden ohjaus- ja neuvontataidot • Asiakkaiden aktivointi, motivointi • Asiakkaan turvallisuudesta huolehtiminen • Kansainvälisyysmyönteisyys, ymmärrys monikulttuurisesta maailmasta • Monikulttuurisuustaidot, eri kulttuuritaustoihin, uskontoihin, työkuulttuuriin ym. liittyvä tietous • Verkoasiointipalvelujen hallinta, asiakkaiden palvelu ja neuvonta sähköisessä palvelussa
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökykyisyys, yhteistyötaidot • Tiimityöskentelytaidot • Kyky jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ihmisen kohtaamistaidot • Rohkeus, uskallus • Itsepuolustustaidot, vaarallisten tilanteiden kohtaamiseen liittyvä osaaminen
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky • Hyvien käytänteiden jakamiseen liittyvä osaaminen • Kehittävä työote, oman toiminnan arviointi ja kehittäminen omalta osalta
Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen • Ymmärrys sosiaalisen median (some) hyödyntämisestä ja käyttömahdollisuuksista • Sosiaalisen median keinovalikoiman tuntemus • Tieto- ja viestintätekniiikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työvälineohjelmien käyttötaidot • Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaan kuuntelemisen taito • Yhteiskunnallisten järjestelmien ja sääntelyn tuntemus • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Varhaisen puuttumisen, tunnistamisen, puheeksi ottamisen taidot • Voimavaraosaaminen, henkilön voimavarojen hyödyntäminen, voimaannuttavien menetelmien hallinta • Sosiaalisen raportoinnin osaaminen, tiedon välittäminen sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisista ongelmista palvelujen kehittämiseksi
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Suhteiden luomisen ja verkostoitumisen taidot, kumppanuuksijattelun sisäistäminen
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakaspalveluun liittyvä tilanneherkkyys, läsnäolo • Asiakkaan kokonaistilanteen ymmärtäminen ja huomioiminen • Asiakkaiden ohjaus- ja neuvontataidot
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmätyöskentelytaidot, yhteistyötaidot • Tiimityöskentelytaidot • Hiljaisen tiedon hallinta • Hiljaisen tiedon siirtämiseen liittyvä osaaminen • Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilaisten kanssa
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Motivoitunut, aktiivinen ja myönteinen asenne omaan työhön • Vastuullinen, kantaa vastuun asiakkaistaan, vastuullisuus asiakkaitten ohjauksessa • Suunnitelmallinen, kyky suunnitelmalliseen työskentelyyn itsenäisesti
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky • Asiakastutkimusten toteuttamiseen, asiakaspalautteen, käyttäjäkokemusten keräämiseen liittyvä osaaminen • Asiakasraatien toteutukseen ja kerätyn tiedon hyödyntämiseen liittyvä osaaminen

Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario

Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none">• Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen• Tieto- ja viestintäteknikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot• Kielitaito, työn kannalta riittävä vieraan kielen osaaminen• Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Syrjäytymisen ehkäisyyn ja tilanteisiin puuttumiseen liittyvä osaaminen; syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvien toimintamallien tuntemus- ja soveltamisosaaminen• Uusien työmenetelmien tuntemus ja omaksuminen• Vahva ammattitaito
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Johtajuusosaaminen, johtajana toimimiseen liittyvä osaaminen• Työn, töiden suunnittelu ja järjestely, toiminnan organisointi• Verkosto- ja yhteistyöosaaminen eri ammattilaisten kanssa
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none">• Kansainvälisyysmyönteisyys, ymmärrys monikulttuurisesta maailmasta• Monikulttuurisuustaidot, eri kulttuuritaustoihin, uskontoihin, työkuulttuuriin ym. liittyvä tietous
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Tiimityöskentelytaidot
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none">• Yrittäjämäinen asenne ja toimintatapa, sisäinen yrittäjyys, aktiivinen ja sitoutunut ote työhön• Muutosvalmius, muutoksen sietokyky• Ihmissuhdetaidot, sosiaaliset taidot, ihmisen kohtaamistaidot
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Tiedon hankintaan, tiedonhakuun liittyvä osaaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä• Toiminnan perustaminen tutkittuun, tieteelliseen tietoon

RAKENTEELLINEN TYÖ

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario

Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none">• Viestintä- ja kommunikointitaidot• Neuvottelu- ja argumentointitekniikan, perustelun hallinta
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Terveystieteiden palvelujen tuntemus ja niiden hyödyntäminen omassa työssä• Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus• Sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmän, hyvinvointialan tuntemus• Sosiaalisten ongelmien tunnistaminen• Väestön elämäntapojen ja -tilanteiden tuntemus
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Liiketoiminnan uudistamiseen liittyvä osaaminen• Verkostoissa toimimisen taito
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none">• Tiedon tuottaminen asiakaspalvelutyöstä
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Viestintä-, tiedottamis- ja informointitaidot, tiedonvälitystaidot• Moniammatillinen yhteistyöosaaminen, yhteistyö organisaation eri ammattilaisten kanssa
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none">• Analyttisyys• Rohkeus, uskallus
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none">• Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito• Tieteellisten lähestymistapojen ja tutkimusmenetelmien tuntemus• Innovaatio-osaaminen, innovointiosaaminen• Yhteiskunnallisten ilmiöiden analysointiin liittyvä osaaminen

Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario

Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none">• Ongelmanratkaisukyky• Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen• Viestintä- ja kommunikointitaidot• Yhteistyökykyisyys, yhteistyötaidot• Ymmärrys sosiaalisen median (some) hyödyntämisestä ja käyttömahdollisuuksista• Tieto- ja viestintäteknikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot• Eettinen osaaminen, ammattietiikan ja työn eettisten arvojen noudattaminen• Sosiaalisen median keinovalikoiman tuntemus
---	--

Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiskunnallisten järjestelmien ja sääntelyn tuntemus • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Voimavaraosaaminen, henkilön voimavarojen hyödyntäminen, voimaannuttavien menetelmien hallinta • Sosiaalisen raportoinnin osaaminen, tiedon välittäminen sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisista ongelmista palvelujen kehittämiseksi • Yhteisöjen ja yhteisöllisten ilmiöiden tuntemus • Yhteiskunnallisen näkemyksen olemassaolo
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Suhteiden luomisen ja verkostoitumisen taidot, kumppanuuksajattelun sisäistäminen • Kilpailuttamiseen liittyvä osaaminen, tarjouspyyntömenettelyjen hallinta • Hankeosaaminen
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakaspalveluun liittyvä tilanneherkkyys, läsnäolo
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tiimityöskentelytaidot • Joustavuus työorganisaation tarpeista lähtien • Johtajuusosaaminen, johtajana toimimiseen liittyvä osaaminen • Työn, töiden suunnittelu ja järjestely, toiminnan organisointi • Kyky ja halukkuus jakaa omaa osaamistaan, asiantuntijuuttaan
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Suunnitelmallinen, kyky suunnitelmalliseen työskentelyyn itsenäisesti • Aktiivinen vaikuttaminen ja asioiden eteenpäin vieminen • Päätäväisyys • Esiintymistaito • Rohkeus tehdä asioita uudella tavalla • Halu oppia uutta • Ahneus kehittää itseään
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan tulosten arviointitaito • Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito • Työn tekemisen toimintatapojen ja toimintamallien kehittämiseen liittyvä osaaminen • Tiedon hankintaan, tiedonhakuun liittyvä osaaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä • Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito • Alan uusimman tutkimustiedon seuraaminen ja omaksuminen • Oman vastuualueen toiminnan arviointiin liittyvä osaaminen • Tieteellisten tutkimustulosten ja tiedon hyödyntämis- ja soveltamisosaaminen • Tieteellisten lähestymistapojen ja tutkimusmenetelmien hallinta
Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario	
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Perustelutaidot, kyky ilmaista itsensä ja viestiä toisille tarkoituksensa, vakuuttavuus • Neuvottelu- ja argumentointitekniikan, perustelun hallinta • Tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työväline-ohjelmien käyttötaidot
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatioon liittyvä osaaminen • Poliittikkaan liittyvä tietous, poliittisten järjestelmien tuntemus
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Projektiosaaminen • Kansainväliseen toimintaympäristöön liittyvä osaaminen • Kansainvälisissä verkostoissa toimiminen, yhteistyön kehittäminen ja ylläpito • Budjetointiosaaminen, budjettien laatimiseen liittyvä osaaminen • Suhteiden luomisen ja verkostoitumisen taidot, kumppanuuksajattelun sisäistäminen • Verkostojen rakentaminen ja niiden hyödyntäminen, sopivien sidosryhmien ja kumppanien löytäminen • Priorisointikyky, asian kiireellisyyden ja tärkeyden arviointitaito
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaiden tarpeiden ennakointiin liittyvä osaaminen
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökykyisyys, yhteistyötaidot

Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon hankintaan, tiedonhakuun liittyvä osaaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä • Vaikuttavuus, karismaattisuus • Aktiivinen vaikuttaminen ja asioiden eteenpäin vieminen • Suostuttelutaito, lobbaustaito
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimuksen raportointiin liittyvä osaaminen • Innovaatio-osaaminen, innovointiosaaminen • Dokumentointi-, raportointitaidot • Toimintaympäristön muutosten ennakkointiin liittyvä osaaminen • Yhteiskunnan ja työelämän muutosten ennakkointiin liittyvä osaaminen

TIEDON TUOTTAMINEN JA KEHITTÄMISTYÖ

Rakenteet muuttuvat, asiakastyö jatkuu – BAU-skenaario

Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiskunnallisen näkemyksen olemassaolo • Yhteiskehittäminen kokemusasiantuntijoiden kanssa • Sosiaalialan teoreettisten perusteiden tuntemus • Sosiaalisen raportoinnin osaaminen, tiedon välittäminen sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisista ongelmista palvelujen kehittämiseksi
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Projektiosaaminen • Yrittäjyysosaaminen, liiketoiminnalliset taidot • Toiminnan, työprosessien uudistaminen, kyky organisoida toiminta uudella tavalla • Liiketoiminnan uudistamiseen liittyvä osaaminen • Talouden sisäiseen tiedottamiseen ja raportointiin liittyvä osaaminen • Julkisen rahoituksen, rahoitustukien tuntemus • Hankintaosaaminen, ostotoiminnan ja hankintaprosessien hallinta
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon tuottaminen asiakaspalvelutyöstä
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Muutosjohtamisen osaaminen
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Uuden tiedon oppimiskyky • Kehittävä työote, oman toiminnan arviointi ja kehittäminen omalta osalta • Kokonaisuuksien hallinnan osaaminen • Tutkimuksellinen työote • Moniosaaja, monitaitoisuus, työn monialainen hallinta
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakastyytyväisyyden mittauksiin liittyvä osaaminen • Asiantuntijuus, substanssin tuntemus • Palvelumuotoilu, uusien käyttäjälähtöisten palveluratkaisujen kehittäminen • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky • Tieteellisten lähestymistapojen ja tutkimusmenetelmien tuntemus
	<ul style="list-style-type: none"> • Kvantitatiivisten menetelmien hallinta • Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan osaaminen • Tiedon luotettavuuden arviointiin liittyvä osaaminen, kriittinen arviointi • Tieteellisen tiedon ja sen tuottamisen merkityksen ymmärrys • Yhteistutkimuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvä osaaminen • Tutkimuksen ja selvitysten tekemiseen liittyvä osaaminen (käsitteet, ilmiö, tiedonhankinta, analysointi, raportointi) • Innovaatio- ja innovointiosaaminen • Talouden ja vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen • Sosiaalialan käytäntöjen tutkimusosaaminen

Elämisen sietämätön keveys – toivottava skenaario

Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikaatio-osaaminen • Viestintä- ja kommunikointitaidot • Tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, ICT-perustaidot, yleisimpien työvälineohjelmien käyttötaidot
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus • Sosiaalialan säädösten, lakien, määräysten ja ohjeiden tuntemus • Yksilön ohjaustaidot, henkilön tukeminen • Ryhmänohjaustaidot, ryhmän hallintataidot

Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Hankeosaaminen • Organisaation ja liiketoiminnan johtamistaidot • Yrittäjyysosaaminen, liiketoiminnalliset taidot • Johtajuusosaaminen, johtajana toimimiseen liittyvä osaaminen • Työn, töiden suunnittelu ja järjestely, toiminnan organisointi • Kansainväliseen toimintaympäristöön liittyvä osaaminen • Talousosaaminen, talouden hallintaan liittyvät tiedot ja taidot
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Kyky ja osaaminen muuttaa asiakaspalaute toimivaksi ratkaisuksi • Asiakkaiden opastus-, ohjaus- ja neuvontataidot • Asiakkaiden aktivointi, motivointi
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tiimityöskentelytaidot • Kyky ja halukkuus jakaa omaa osaamistaan, asiantuntijuuttaan
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ihmissuhdetaidot, sosiaaliset taidot, ihmisen kohtaamistaidot • Hyvä ihmistuntemus, psykologiset taidot; ihmisten yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen • Empaattisuus, myötätuntoisesti eläytyvä • Kokonaisuuksien hallinnan osaaminen • Päätäväisyys • Suunnitelmallinen; omien töiden organisointikyky, suunnittelu- ja priorisointitaidot; kyky suunnitelmalliseen työskentelyyn itsenäisesti • Analyttisyys • Ongelmanratkaisukyky • Maalaisjärki, käytännöllinen järki, arkijärki • Aktiivinen vaikuttaminen ja asioiden eteenpäin vieminen • Tulevaisuuden usko, positiivinen asenne tulevaisuuteen, optimisti
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky • Hyvien käytänteiden jakamiseen liittyvä osaaminen • Tutkimusosaaminen, uuden tiedon tuottamisen taito • Tieteellisten tutkimustulosten ja tiedon hyödyntämis- ja soveltamisosaaminen • Organisaation palvelujen vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen
Jokainen on oman onnensa seppä ja kaverille ei jätetä – ei-toivottava skenaario	
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemusasiantuntijapalvelumalliin liittyvä osaaminen • Sosiaalipalvelualueiden erilaisten työskentelymenetelmien hallinta
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Julkisen rahoituksen, rahoitustukien tuntemus • Yhteistyö ja verkostoituminen välittömien, oman alan sidosryhmien kanssa • Omien palvelujen/tuotteiden markkinointitaidot, markkinointiosaaminen
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakastuntemus, tuotteiden ja palvelujen käyttäjien ymmärtäminen
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatiivisuus, luovuus, ideointikyky • Tiedon hankintaan, tiedonhakuun liittyvä osaaminen, tiedon etsiminen eri lähteistä • Hyvien käytänteiden jakamiseen liittyvä osaaminen • Kehittämistyön ja tutkimusten tulosten implementointi käytäntöön • Tutkimuksen ja selvitysten tekemiseen liittyvä osaaminen (käsitteet, ilmiö, tiedonhankinta, analysointi, raportointi) • Innovaatiojohtamisen osaaminen

HYVINVOINTIYHTEISKUNTA – YLLÄTTÄVÄ, VILLI JA IRROTTELEVA SKENAARIO (KAIKILLE OSA-ALUEILLE YHTEISET OSAAMISTARPEET TÄSSÄ SKENAARIOSSA)

Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot • Kyky toimia poikkeustilanteissa
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sulautettuihin järjestelmiin liittyvä osaaminen • Asiakkaan osallisuuden tukeminen ja edistäminen • Fasilitointimenetelmien hallinta, sopivien ratkaisujen löytäminen ja ohjaaminen
Liiketoiminta-, hallinto- ja talousosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Vaihdantatalouteen liittyvä osaaminen
Asiakkuuden ja asiakassuhteiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaan erityisvaatimusten, yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja huomioiminen • Asiakkaiden tarpeiden tunnistamiseen ja sopivien ratkaisujen suunnitteluun liittyvä osaaminen
Työyhteisöosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kyky ja halukkuus jakaa omaa osaamistaan, asiantuntijuuttaan
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Kyky vastuunkantoon • Avoimuus, avoin henkilö • Suvaitsevaisuus • Tahto tehdä hyvää ja auttaa
Tutkimus- ja kehitysosaaminen sekä tieteellinen ja muu osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaympäristön muutosten ennakointiin liittyvä osaaminen • Hyvien käytäntöjen mallintamiseen liittyvä osaaminen, benchmarking-osaaminen, hyvistä käytännöistä oppiminen • Työn tekemisen toimintatapojen ja toimintamallien kehittämiseen liittyvä osaaminen • Tutkimusetiikkaan liittyvä osaaminen • Innovaatio-osaaminen, innovointiosaaminen • Toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin liittyvä osaaminen

Liite 3 Ennakointiryhmän tunnistamat osaamistarpeet tehtäväryhmittäin

Tehtäväryhmä	Yleinen	Spesifi	Uusi
Sosiaalinen kuntoutus	<ul style="list-style-type: none"> - Toiminnalliset menetelmät - Sosiaalinen kuntoutus 	<ul style="list-style-type: none"> - Motivoiva vuorovaikutus - Voimavarakeskeisyys 	<ul style="list-style-type: none"> - Monialaisuus - Järjestöjen ja yritysten kanssa tehtävä yhteistyö
Lähtyö	<ul style="list-style-type: none"> - Kyky toimia joustavasti asiakkaan tarpeiden mukaan - Suunnitelmallisuus - Palvelujärjestelmän tuntemus - Kotihoito - Hoivaosaaminen - Eettisyys 	<ul style="list-style-type: none"> - Vuorovaikutussuhteet - Kohtaaminen - Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys - Kuntouttava työote - Puheeksiotto - Motivointi, osallistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Voimavarakeskeisyys - Osallisuuden edistäminen - Etsivä työ - Sosiaalinen media, virtuaaliohjaus
Yhteisötyö	<ul style="list-style-type: none"> - Verkostotyö - Organisoitaitaidot - Mahdollistaminen - Vastuunkanto - Suvaitsevaisuus - Tiedon jakaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Väestön elämäntapojen ja tilanteiden tuntemus - Alakulttuurien tuntemus - Monikulttuurisuus - Koordinointi - Motivointi - Mielen ja merkityksen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Digiosaaminen - Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen - Tyytyväisen mielen rikastuttaminen - Onnellisuuden maksimointi - Multitaideosaaminen
Kohtaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Dialogiosaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Onnellisuusfasilitointi - Tunnesensitiivisyys 	<ul style="list-style-type: none"> - Elämäntarinoiden käsikirjoittaminen - Elämänsisällön tuottaminen
Asiakas- ja palveluohjaus	<ul style="list-style-type: none"> - Kohtaaminen - Palvelujärjestelmän tuntemus - Moniammatillisen verkoston hyödyntäminen - Ohjaus- ja vuorovaikutusosaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Motivoiva ohjaus - Vuorovaikutus - Kulttuurisidonnaisuuksien laaja ymmärtäminen - Palvelu- ja ohjausjärjestelmän tuntemus 	<ul style="list-style-type: none"> - Digimenetelmät - Työtapojen kehittäminen - Palvelumuotoilu - Palveluiden pelillistäminen - Innovatiiviset työmenetelmät - Asiakasneuvonpito
Sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Kyky tunnistaa ongelmia varhaisessa vaiheessa - Heikkojen signaalien tunnistaminen - Moniammatillinen työote - Ammattiryhmien välinen yhteistyö - Sosiaalinen kuntoutus 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalinen raportointi - Kynnyksetön työote - Ehkäisevä työ - Yhdyskuntatyö - Esteettömyysasiat - Osallisuuden tukeminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Digiosaaminen - Big data - Voimavarakeskeinen lähestymistapa - Oman avun mahdollistamisen tukeminen - Taiteiden, kulttuurin ja liikunnan osaaminen - Kaavoitus ja asumisen ymmärtäminen - Viranomaisyhteistyö
Viranhaltijapäätökset	<ul style="list-style-type: none"> - Lain tunteminen - Eettinen asiantuntijuus - Laaja-alainen arviointi - Tarpeiden tunnistaminen - Virkamiesetiikka - Tasa-arvoinen kohtelu - Harkintakyky - Ongelmanratkaisutaidot - Kirjallinen kyvykkyys - Kokonaisuuksien hallinta 	<ul style="list-style-type: none"> - Vaikutusten arviointi - Perustelutaito - Päätösten perusteiden selkeä ilmaisu - Lainsäädännön tuntemus - Hankintaosaaminen - Maakunnan määrittelemien sosiaali- ja terveydenhuollon ulottuvuuksien osallistaminen - Poikkeusolojen toiminnot 	<ul style="list-style-type: none"> - Avoimuus - Läpinäkyvyys - Sähköinen asiointi - Priorisointi - Asiakaskeskeisyys

Johtaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Strateginen johtaminen - Osaamisen johtaminen - Visiointikyky - Oman työn johtaminen - Henkilöstöhallinto - Talous - Yleishallinto - Talous- ja lainsäädäntö-osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Työntekijöiden tukeminen - Oikeudenmukaisuus - Tiedolla johtaminen - Moninaisuuden johtaminen - Osaamisen johtaminen - Integroitujen palvelujen johtaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Integroitujen palvelukokonaisuuksien johtaminen - Kustannusvaikuttavuus - Vaikuttavuuden arviointi - Osoittamisen osaaminen - Ennakointiosaaminen - Eettiset taidot - Arvo-osaaminen
Tutkimus ja kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Oikeuksien toteutumisen arviointi - Palvelujen vaikuttavuuden arviointi - Kokonaisuusien hahmotaminen - Ideointitaidot - Innovaatio-osaaminen - Projektityön taidot - Tutkimusmenetelmät - Tietoisuus onnellisuudesta ja elämisen merkityksestä - Tiedon avulla eläminen - Elämän ennakointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Työmenetelmien kehittäminen - Tutkimus- ja kehittämissankkeiden tulosten popularisointi - Vertaistyon mahdollistaminen - Vertaistyon organisointi - Siru- ja robotiikkateknologia - Tekoälyn kehittäminen - Tiedon tuottaminen - Tiedon hyödyntäminen - Analyysitaidot - Tuotetun tiedon strateginen soveltaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Palvelumuotoilu - Integroitu kehittäminen - Moniammatillinen kehittäminen - Yhteiskehittäminen - Yhteistyö muiden tieteenalojen tutkimuksen kanssa - Laajennetun työyhteisön toimintamalli - Näyttöön perustuva tiedontuottaminen - Alan ilmiöiden ja prosessien kvantifiointi - Vertais- ja vapaaehtoistyön johtaminen - Onnellisuustutkimuksen metodiikka
Viestintä ja markkinointi	<ul style="list-style-type: none"> - Monien eri viestintämenetelmien hallinta - Suullisen ja kirjallisen ilmaisun perustaidot - Tiedonjakaminen - Monilukutaito - Verkostoituminen - Verkostoissa viestiminen - Ideointitaidot 	<ul style="list-style-type: none"> - Ydinviestien tunnistaminen - Kyky kiteyttää asioita - Argumentointi - Julkisuusvaikuttaminen - Vaikuttamisosaaminen - Imagomuokkaus - Sosiaalisen median osaaminen - Brändäys - Poikkeusolo-osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Rohkeus - Sosiaalisen näkyväksi tekeminen - Mielikuvamarkkinointi - Sosiaalisen median osaaminen - Positiivinen popularisointi - Arvo- ja etiikkaviestintä - Viestintäteknologia

Liite 4 Osaamistarpeiden huomioiminen eri koulutusasteilla

Osaamistarpeiden ennakkointiprosessin päätteeksi toteutettiin viides työpaja, jossa käsiteltiin osaamistarpeita eri koulutustasoilla. Työpajan tavoitteena oli laatia kehittämistoimenpiteitä, joilla ennakkointiprosessissa tunnistettuihin osaamistarpeisiin voidaan vastata eri koulutusasteilla.

Työpajaan osallistuneet ennakkointiryhmän jäsenet (11 hlöä) jaettiin kolmeen ryhmään. Kukin ryhmä käsitteli tulevia koulutustarpeita oman ennakkointiprosessissa tunnistetun osaamistarvekokonaisuutensa näkökulmasta. Käsiteltävät osaamistarvekokonaisuudet poimittiin raportin yhteenvedokappaleesta, ja ne olivat

1. vuorovaikutus- ja kohtaamisosaaminen sekä asiakastyön menetelmät
2. rakenteiden ja palvelujärjestelmän ymmärtäminen, hyödyntäminen ja kehittäminen
3. digitalisaation mahdollisuudet ja tiedon tuottaminen.

Työpajan ensimmäisessä vaiheessa ryhmät keskustelivat siitä, mitä vaikutuksia osaamistarvekokonaisuuden huomiointi aiheuttaa kullekin koulutusasteelle. Ryhmät jäsensivät pohdintansa

- ammatilliseen koulutukseen aiheutuviin vaikutuksiin
- ammattikorkeakoulutukseen aiheutuviin vaikutuksiin
- yliopistokoulutukseen aiheutuviin vaikutuksiin ja
- lisä- ja täydennyskoulutukseen aiheutuviin vaikutuksiin.

Ryhmiä ohjeistettiin etsimään kullekin koulutusasteelle tärkeimmiksi arvioimansa vaikutukset, noin 3–5 vaikutusta / koulutusaste.

Työpajan toisessa vaiheessa ryhmät pohtivat, miten halutut vaikutukset saadaan aikaiseksi. Ryhmiä ohjeistettiin määrittelemään enintään kolme kuhunkin vaikutukseen johtavaa toimenpidettä tai koulutuksessa erityisesti huomioitavaa asiaa. Työskentelyn perusteella työpajan lopputuotoksena syntyi työpajaan osallistuneiden näkemys siitä, miten ennakoidut osaamistarpeet voidaan huomioida eri koulutusasteilla.

Työpajaan osallistuneiden määrittelemät vaikutukset ja niihin liittyvät koulutuksessa huomioitavat seikat on esitetty seuraavissa taulukoissa koulutusasteittain.

Ammatillinen koulutus		
	Haluttu vaikutus	Koulutuksessa huomioitavat asiat
Vuorovaikutus- ja kohtaamisosaaminen sekä asiakastyön menetelmät	Sosiaalisen näkyväksi tekeminen	Tutkinnon perusteet ja OPS Työssäoppiminen, koulutussopimus Oppisopimus
	Vuorovaikutusosaamisen arviointi	Tutkinnon perusteet ja OPS Työssäoppiminen, koulutussopimus Oppisopimus
	Ohjaustaidot	Riittävät teoriatiedot Ymmärrys monikulttuurisuudesta
	Arviointi	Alalle soveltuvuuden arviointi säilytetään

Rakenteiden ja palvelujärjestelmän ymmärtäminen, hyödyntäminen ja kehittäminen	Omaan tehtävään liittyvä lainsäädäntö	Voimassaolevaan lainsäädäntöön perehtyminen
	Eettinen osaaminen koulutuksen läpikulkeva teema / perusta	Asiakkaan kohtaaminen ja kohtelu
	Johtaminen	Kustannustietoisuus Itsenäinen toiminta, oma-aloitteisuus, itsensä johtaminen
	Arviointi	Itsearviointi
Digitalisaation mahdollisuudet ja tiedon tuottaminen	Sosiaalialan rakenteisen kirjaamisen osaaminen → tiedon näkyväksi tekeminen ja tiedon välittäminen	Rakenteisen kirjaamisen periaatteet ja käytäntö
		Ymmärrys tuotettavasta tiedosta ja sen merkityksestä
	Digipalveluiden / -laitteiden käytön osaaminen → asiakasohjaus	Kriittisen tiedon tunnistaminen ja eteenpäin välittäminen
		Erilaisten digipalveluiden ja välineiden tuntemus Sähköisten palveluiden ja laitteiden ohjausosaaminen

Ammattikorkeakoulutus		
	Haluttu vaikutus	Koulutuksessa huomioitavat asiat
Vuorovaikutus- ja kohtaamisosaaminen sekä asiakastyön menetelmät	Kulttuurisen ilmiön laajempi ymmärtäminen	OPS-tasolla laajennetaan tietoperustaa
	Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen syvempi ymmärtäminen ← → digi	Teknologian ja sovellutusten kehittämisessä mukana → digisovelluksien kehittäminen ohjaukseen
	Osallisuus- ja osallistavat työtavat hyödyntäen kokemusasiantuntijuutta ja vertaistukiryhmiä	Pitkäjänteistä, kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä
	Sosiaalityöntekijä-sosionomi-työparityöskentely	Sosiaalityöntekijäkoulutuksen paikkamäärien lisäys Sosionomikoulutuksen pitäminen nykyisellä tasolla
Rakenteiden ja palvelujärjestelmän ymmärtäminen, hyödyntäminen ja kehittäminen	Laaja-alainen / kaikki tehtäväalueet kattava lainsäädäntö	Voimassa oleva lainsäädäntö ja sen soveltaminen Uudistusten ennakointi: sote, valinnanvapaus...
	Eettinen osaaminen koulutuksen läpikulkeva teema / perusta	Ammattietiikan kirkastaminen sosiaalialalla
	Johtaminen	Talousosaaminen ja kilpailutus Lähijohtaminen / esimiestyö sote-uudistuksessa
	Arviointi	Palvelujen ja oman toiminnan vaikuttavuuden arviointi Tiedonkeruu
Digitalisaation mahdollisuudet ja tiedon tuottaminen	Rakenteisen kirjaamisen kehittämisosaaminen	Kirjaamisen prosessin jäsentäminen
		Palveluiden ja asiakasprosessien kehittäminen
		Kirjaamisen käytäntöjen kehittäminen
	Sähköisten palveluiden ja työmenetelmien kehittäminen	Digituotteistaminen / sähköiset palvelukuvaukset Monialaisen osaamisen hyödyntäminen Sosiaalisen median hyödyntäminen asiakastyössä
Digiosaaminen / tiedon tuotteistaminen esimiestyössä	Henkilöstöhallinnon sähköiset työvälineet Tiedolla johtaminen (osaamisen johtaminen, työhyvinvointi)	

Yliopistokoulutus		
	Haluttu vaikutus	Koulutuksessa huomioitavat asiat
Vuorovaikutus- ja kohtaamisaamisen sekä asiakastyön menetelmät	Vuorovaikutus- ja kohtaamisaamisen vahvistaminen sekä teoriaopintoina että käytännön taitoina	Koskee lähi- ja yhteisötyötä sekä moniammatillista tiimi- ja verkostotyötä
	Kulttuurisen erityisilmiöiden ymmärtäminen	Otetaan huomioon painokkaammin läpi koulutuksen ja erillisinä kursseina
	Kansalaiskuuleminen erityisenä tehtäväalueena	Valmiudet tiedontuottamiseen ovat olemassa → niiden kohdentaminen kansalaiskuulemiseen
	Työntekijävajeen korjaus	Sosiaalityöntekijäkoulutuksen paikkamäärien lisäys kansalliseksi hankkeeksi
Rakenteiden ja palvelujärjestelmän ymmärtäminen, hyödyntäminen ja kehittäminen	Laaja-alainen / kaikki tehtäväalueet kattava lainsäädäntö	Voimassa oleva lainsäädäntö laaja-alaisesti
		Lainsäädäntömuutosten ennakointi ja niihin vaikuttaminen
		Lainsäädännön kehittämissideat
	Eettinen osaaminen koulutuksen läpikulkeva teema / perusta	Sosiaalityö ja etiikka uudistuvissa työmenetelmissä
		Sosiaalityön etiikka viranomaispäätöksissä
	Johtaminen	Tiimien johtaminen
		Verkostojen johtaminen
		Talousosaaminen ja kilpailutus
		Vaikuttava viestintä, tutkimustiedon yleistajuinen kehittäminen
	Arviointi	Palvelujen ja oman toiminnan vaikuttavuuden arviointi
Tiedonkeruu ja tutkimustiedon hyödyntäminen		
Tilastolliset menetelmät		
Digitalisaation mahdollisuudet ja tiedon tuottaminen	Tutkimuksellinen vaikuttavuusosaaminen	Indikaattoreiden hallinta ja hyödyntäminen
		Arviointitutkimuksen menetelmien hallinta
		Pitkän aikavälin tutkimustiedon hallinta
	Näyttöön perustuva tutkimusosaaminen ja sen näkyväksi tekeminen (mediaosaaminen)	Näyttöön perustuvan tiedon hallinta (kvanti, kvali, kokemustieto)
		Tutkitun tiedon popularisointi
		Medianäkyvyys, viestintä, markkinointi
	Kvantitatiivinen tutkimusosaaminen (big data)	Kvantitatiivisen tutkimusosaamisen vahvistaminen
		Big datan hyödyntäminen (laaja-alainen)

Lisä- ja täydennyskoulutus		
	Haluttu vaikutus	Koulutuksessa huomioitavat asiat
Vuorovaikutus- ja kohtaamisosaaminen sekä asiakastyön menetelmät	Vuorovaikutus- ja kohtaamisosaamisen menetelmäkoulutus moniammatillisena → tiimi- ja verkostotyön uudet haasteet (sote)	Työyhteisökohtaisesti organisoitu "Vuorovaikutus-JET" / "Moniammatillisen tiimi- ja verkostotyön JET"
Rakenteiden ja palvelujärjestelmän ymmärtäminen, hyödyntäminen ja kehittäminen	Lainsäädäntötietojen päivitys	Sote-järjestämislaki – koulutus Valinnanvapauslaki – koulutus
	Eettinen osaaminen koulutuksen läpikulkeva teema / perusta	Arvot, ihmiskäsitys ja etiikka – kurssi Talous ja etiikka sosiaalialalla Eettisyys moniammatillisessa yhteistyössä
	Johtaminen	Talousosaamisen päivitys: hankinnat, kilpailutus Organisaatioiden hallintomallit, johtamismallit – päivitys Uudistuva viestintä- ja markkinointiosaaminen
	Arviointi	Uudet arviointimenetelmät jne.
Digitalisaation mahdollisuudet ja tiedon tuottaminen	Rakenteisen kirjaamisen osaaminen	Rakenteisen kirjaamisen koulutukset (AMK, 2. aste, hankkeet) Sote-alan kirjaamiskäytäntöjen tunnistaminen Sote-lainsäädännön tunteminen
	Sosiaalisen median osaaminen	Uudenlaiset sosiaalialan (sähköiset) palvelut Tiedon hallinta ja vastuullisuus Mediaosaaminen
	Palvelujärjestelmäosaaminen. Digitalisaatio, muuttuvat rakenteet.	Palvelujärjestelmätiedon päivittäminen Muutostietoisuuden lisääminen Sähköisten palveluiden ja työmenetelmien tunnistaminen palvelujärjestelmässä

Verkkajulkaisu
ISBN 978-952-13-6412-9
ISSN 1798-8926

Opetushallitus
www.oph.fi